

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filozofie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Problematika domácího násilí páchaného na dětech školního věku

The issue of domestic violence committed against school-age children

Veronika Bendová

Vedoucí práce: JUDr. Mgr. Michal Urban, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání
(v kombinaci s Českým jazykem se zaměřením na vzdělávání)

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Problematika domácího násilí páchaného na dětech školního věku* prohlašuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Místo a datum odevzdání práce

.....

podpis

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu práce, JUDr. Mgr. Michalu Urbanovi, Ph.D. za ohromnou trpělivost, konstruktivní kritiku a připomínky, za pomoci kterých mohla vzniknout tato bakalářská práce. Zároveň nesmím zapomenout ani na žádnou z respondentek, bez kterých by tato práce nebyla kompletní. Jste pro mě inspirací a ztělesněním odvahy, pokory a statečnosti.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se týká problematiky domácího násilí páchaného na dětech školního věku. Teoretická část práce zahrnuje základní pojmy spojené s problematikou, přibližuje například definici domácího násilí, jeho specifické druhy, znaky, příčiny nebo důsledky. Celá práce se zaměřuje spíše na dětské oběti domácího násilí a na prevenci a pomoc těmto dětským obětem domácího násilí ze strany školy a jejich zaměstnanců. Nechybí zde ani podrobný postup pro učitele, který může použít v případě, že se setká s dítětem ohroženým domácím násilím, ani seznam vybraných pomáhajících institucí. Teoretická část obsahuje mimo jiné i podkapitolu se statistickými údaji týkajícími se případů páchaní domácího násilí na dětech v naší republice. Praktickou část bakalářské práce pak tvoří kvalitativní výzkum. Konkrétně se jedná o rozhovory s oběťmi domácího násilí, které se s domácím násilím potýkaly ve svém dětství. Svůj příběh zde sdílelo celkem 5 respondentek. Hlavním cílem práce je snažit se poskytnout ucelené informace ohledně této problematiky spolu s možností vžít se do autentických situací jednotlivých obětí. Chtěla bych dosáhnout toho, aby se o toto téma zajímalo více lidí, a aby se méně dětí stávalo takovými oběťmi. Vzdělávání v této oblasti je důležité nejen pro pracovníky v pomáhajících profesích a pro pedagogy, ale i pro širokou veřejnost.

KLÍČOVÁ SLOVA

Domácí násilí, ohrožené dítě, syndrom CAN, domácí násilí na dětech, školní prostředí

ABSTRACT

The bachelor thesis concerns the issue of domestic violence against school-age children. The theoretical part of the thesis includes the basic concepts related to the issue, for example, the definition of domestic violence, its specific types, signs, causes or consequences. The whole thesis focuses more on child victims of domestic violence and on prevention and assistance to these child victims of domestic violence by the school and its staff. There is neither a detailed procedure for teachers to use when they encounter a child at risk of domestic violence nor a list of selected helping institutions. The theoretical part includes, among other things, a subsection with statistical data on cases of domestic violence against children in our country. The practical part of the bachelor thesis consists of qualitative research. Specifically, it consists of interviews with victims of domestic violence, who faced domestic violence in their childhood. A total of 5 respondents shared their stories here. The main aim of the thesis is to try to provide comprehensive information regarding this issue, together with the possibility to put oneself in the authentic situations of individual victims. I would like to make more people interested in this topic and to have fewer children become such victims. Education in this area is important not only for those in the helping professions and for educators, but also for the general public.

KEYWORDS

Domestic violence, endangered child, CAN syndrome, domestic violence against children, school environment

Obsah

Úvod	7
1 Domácí násilí.....	9
1.1 Definice	10
1.2 Znaky domácího násilí	12
1.3 Druhy násilného jednání	13
1.4 Cykličnost fází domácího násilí	15
1.5 Příčiny vzniku domácího násilí	17
1.6 Možné důsledky domácího násilí	19
1.7 Mýty týkající se domácího násilí.....	20
2 Oběti domácího násilí.....	24
2.1 Děti jako svědci a oběti domácího násilí	24
2.1.1 Formy násilného jednání na dětech	25
2.1.2 Příčiny vzniku domácího násilí páchaného na dětech	27
2.1.3 Důsledky domácího násilí u dětí	28
2.1.4 Statistické údaje	30
3 Prevence domácího násilí a pomoc jeho obětem.....	33
3.1 Role školní instituce v rámci prevence a pomoci obětem domácího násilí.....	35
3.1.1 Prevence domácího násilí ze strany učitele	36
3.1.2 Pomoc ohroženým dětem ze strany učitele	38
3.2 Pomáhající organizace, místa pomoci a jejich kontakty.....	40
4 Výzkum na domácí násilí páchané na dětech školního věku.....	44
4.1 Cíle výzkumné sondy	44
4.2 Metodika výzkumné sondy.....	45
4.2.1 Metoda sběru dat a výběr respondentů	45

4.3	Rozhovory s respondenty	46
4.3.1	Stručná charakteristika respondentů.....	46
4.3.2	Struktura rozhovoru.....	47
4.3.3	Respondentka č. 1.....	48
4.3.4	Respondentka č. 2.....	52
4.3.5	Respondentka č. 3.....	57
4.3.6	Respondentka č. 4.....	60
4.3.7	Respondentka č. 5.....	64
4.4	Výsledky výzkumné sondy a jejich interpretace	68
Závěr	70
Seznam obrázků, grafů a tabulek	79

Úvod

Domácí násilí je jedním z nejběžnějších forem násilí vůbec. Představuje závažný společenský problém, který je starý jako lidstvo samo. Ve srovnání s minulostí došlo jistě k obrovským změnám a posunům, nicméně stále zde zůstává určité stigma. Jeden z průzkumů týkajících se této problematiky dokonce uvádí, že až kolem 26 procent lidí považuje oběti domácího násilí za viníky. Věří, že si oběti za situaci, ve které se ocitly, mohou samy.¹ To je poměrně nezanedbatelný počet osob. I z tohoto důvodu je potřeba pokusit se o osvětu domácího násilí.

Děje se za zavřenými dveřmi uvnitř domácností, což jej činí až nebezpečně nenápadným a alarmujícím. Každý z nás je schopný si pod tímto slovním spojením něco představit. Nejčastěji se tento pojem používá ve spojitosti s násilným chováním mezi milostnými partnery, nicméně jeho záběr je mnohem širší. Jsou rodiny, které nežijí pouze v úzkém kruhu soužití podle klasického modelu nukleární rodiny, ale jejich domácnost obývají i další rodinní příslušníci či jinak spřízněné osoby. Tento fenomén se projevuje napříč generacemi, zasahuje jak děti, tak i seniory. V této bakalářské práci se konkrétně zaměřuji na problematiku domácího násilí páchaného na velmi křehké složce rodinného soužití, a to na dětech.

Jestliže přichází hrozba z domácího prostředí, pomoc by měla přijít odjinud. S ohledem na to, že studuji na pedagogické fakultě, se bakalářská práce zaměřuje také na vzdělávací instituce, které děti navštěvují, a které hrají důležitou roli v jejich životě. Učitel s dětmi tráví relativně dost času, což mu dává možnost si mnohého všimnout. Zároveň by měl být schopen děti naučit rozpoznat nebezpečí, a především je naučit nebát se říct si o pomoc. Sám by měl umět adekvátně reagovat a řešit krizovou situaci. Zajímá mě, jak nejlépe pomoci potenciálním obětem, a jak jim zajistit bezpečné prostředí. Cílem práce je získat autentické informace od samotných obětí domácího násilí a využít přínosu jejich úhlu pohledu na danou problematiku.

¹ RAMBOUSKOVÁ, Michaela (2023). Vládní tým představil jasný popis toho, co je domácí násilí. *Seznam zprávy* [online]. Praha: Seznam Zprávy, 9. 5. 2023 [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-vznikl-jasny-popis-co-je-domaci-nasili-ma-prinest-ucinnejsi-pomoc-obetem-230599>

V rámci teoretické části práce se nejprve pokusím charakterizovat některá základní rozlišení a pojmy, které budu v průběhu práce používat. Pojmy jako domácí násilí, jeho formy, znaky, možné příčiny vzniku, důsledky domácího násilí a v neposlední řadě také mýty obklopující tento fenomén. V další části se budu věnovat již samotným oběti domácího násilí. Z důvodu zaměření mé práce je zde násilí páchané na dětech popsáno detailněji. Pro lepší nastínění celé situace obsahuje jedna z podkapitol statistické údaje odrážející stav situace v souvislosti s domácím násilím u nás. Praktická část představuje výzkumnou sondu s jednotlivými respondentkami, které se dobrovolně rozhodly podělit se svými zkušenostmi a příběhy. Na základě rozhovorů s nimi se pokusím proniknout do této problematiky hlouběji a budu se snažit o pochopení jejich zkušeností a postojů k dané problematice.

Ráda bych v rámci této práce chtěla poskytnout komplexnější informace týkající se domácího násilí a jeho možného řešení na školní půdě. Seznámením žáka a učitele s tím, co je domácí násilí, a jakým způsobem se v takové situaci chovat, učiníme důležitá a užitečná preventivní opatření. Žák se tak mnohem snáze dostane z prostředí ohrožujícího jeho život a učitel mu bude schopen mnohem efektivněji pomoci.

1 Domácí násilí

Domácí násilí představuje specifickou podobu násilí, jež se odehrává mezi osobami žijícími ve společné domácnosti, a to převážně v soukromí. Tento fakt jej činí extrémně nebezpečným. Je to násilí, které probíhá dlouhodobě, opakovaně, a ve většině případů se jeho intenzita neustále stupňuje. K takovému jednání dochází vždy vědomě a jeho projevy mohou být různorodé. Může jít například o násilí fyzické, psychické, sexuální, ekonomické, nejčastěji se ovšem jedná o jejich kombinaci. V naší republice se tato kombinace skládá primárně z fyzického násilí, které je dále doprovázeno násilím psychickým, popřípadě dalšími jeho formami.²

Ačkoli by měla být rodina místem, kde nalézáme lásku, útěchu, pochopení, a především by měla být místem bezpečným, bývá tomu velmi často právě naopak. Je dokonce statisticky dokázáno, že je mnohem pravděpodobnější, že člověk narazí na násilí ve společnosti své rodiny než například kdesi venku na ulici.³

Když se na tuto problematiku podíváme z širšího úhlu pohledu, nespadá sem pouze násilí mezi partnery, ale týká se i dětí či seniorů. Zároveň platí, že o domácím násilí nemusí svědčit pouze viditelné modřiny. Mnohdy je to právě psychické násilí, které zanechává na oběti nesmazatelné stopy a rány.⁴ Což se poté negativně projevuje v následném životě oběti.

Stále častěji se v odborné literatuře objevuje termín násilí v intimních vztazích, a to z důvodu snahy o jakousi konkretizaci.⁵ Velmi podobný termín užívají v posledních letech například i v Norsku. Zde jde konkrétně o násilí v blízkých vztazích.⁶ Tento termín mi osobně přijde nejsympatičtější a nejlépe postihující různorodost obětí domácího násilí. Člověkem ohroženým domácím násilím nemusí být pouze ženy, ale i muži. Nemusí

² DUFKOVÁ, Ivana a Jiří ZLÁMAL. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2005, s. 4. ISBN 80-239-5686-8.

³ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 7. ISBN 978-80-7367-690-2.

⁴ BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ (2009). Domácí násilí [online; cit. 2023-05-03]. *Bílý kruh bezpečí*. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/co-je-domaci-nasili/>

⁵ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 25. ISBN 978-80-7367-690-2.

⁶ JAKOBSEN, Barbora a RÁKIL, Marius (ed.). *Násilí je možné zastavit: Psychologie násilí a terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích*. 2. rozšířené vyd. Přeložila Petra ŠTAJNEROVÁ. Praha: Úřad vlády České republiky, 2022, s. 34. ISBN 978-80-7440-302-6.

se dokonce jednat ani o násilí páchané mezi partnery. Týká se širšího okruhu jedinců. Oběti se může stát v podstatě kdokoli, kdo s člověkem páchajícím tento druh násilí sdílí společnou domácnost.⁷

1.1 Definice

Definice nám pomáhají pochopit daný fenomén, ukotvit si ho a dále s ním pracovat. U takového choulostivého tématu, jakým domácí násilí bezpochyby je, je zapotřebí, aby jeho definice dostatečně kladla důraz na závažnost tohoto problému, zároveň by ovšem neměla být až příliš specifická. Striktní vymezení by totiž mohlo spíše uškodit. Mohlo by vést k opomíjení různých nuancí násilí.⁸

Naše legislativa doposud nemá jednoznačně stanovenou definici domácího násilí, což v mnoha případech řešení domácího násilí přináší nemalé komplikace. Jak uvedl magazín Refresher ve svém článku: „*Pojem domácí násilí explicitně zmiňuje osm klíčových zákonů. Žádný zákon ho však nedefinuje.*“⁹ Nicméně k určitému posunu v této oblasti pomalu ale jistě dochází. Vládě byl před nedávnem předložen návrh zákona o domácím násilí. Jeho projednání bylo plánováno na konec června 2023. Nabýt účinnosti by pak mohl v červenci následujícího roku.¹⁰ Návrh sjednocené definice je následující:

„Domácím násilím se rozumí jednání vůči oběti,

- a) kterým bylo nebo může být neoprávněně zasaženo do její duševní nebo tělesné integrity, svobody, důstojnosti, zejména v pohlavní oblasti, vážnosti, cti, soukromí,*
- b) kterým byla vážně ohrožena nebo narušena její schopnost uspokojovat své potřeby nebo potřeby členů společné domácnosti, nebo*
- c) které spočívá ve zneužívání moci nebo nerovného postavení.*

⁷ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 25. ISBN 978-80-7367-690-2.

⁸ JAKOBSEN, Barbora a RÁKIL, Marius (ed.). *Násilí je možné zastavit: Psychologie násilí a terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích*. 2. rozšířené vyd. Přeložila Petra ŠTAJNEROVÁ. Praha: Úřad vlády České republiky, 2022, s. 33. ISBN 978-80-7440-302-6.

⁹ HOBZOVÁ, Ilona (2023). Nová definice domácího násilí má lépe chránit oběti. Jak má zákon vypadat a kdy vstoupí v platnost? *Refresher news* [online]. Praha: Refresher news, 9. 5. 2023 [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://news.refresher.cz/136421-Nova-definice-domaciho-nasili-ma-lepe-chranit-obeti-Jak-ma-zakon-vypadat-a-kdy-vstoupí-v-platnost>

¹⁰ SALÁT, Patrik (2023). První definice domácího násilí. Nový zákon upraví ochranu i přístup policie a dalších orgánů k obětem. *iRozhlas* [online]. Praha: ČTK, 9. 5. 2023 [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://irozhl.as/ldr>

Obětí domácího násilí může být

- a) *osoba, která s osobou dopouštějící se domácího násilí žije nebo žila ve společné domácnosti,*
- b) *osoba blízká nebo ten, kdo jí dříve byl, nebo rodič společného dítěte nebo ten, kdo s osobou dopouštějící se domácího násilí vykonává rodičovskou odpovědnost.*¹¹

Tato definice má za cíl výrazně zlepšit a zjednodušit potřebnou ochranu poskytovanou obětem. Její dosavadní nejednoznačnost velice komplikuje péči o případné oběti, jelikož různé složky zabývající se touto problematikou pohlížejí na domácí násilí rozdílně. Novela zákona se dotýká domácího násilí i v případě rozhodování o svěřeni dítěte do výhradní péče. Konkrétně je usilováno o to, aby bylo domácí násilí bráno jako hledisko, které by se nemělo při takovém rozhodování opomíjet. V rámci zákona o policii byla také navržena změna. Ta prodlužuje dobu vykazání ze společné domácnosti na čtrnáct dní z původních deseti a dále ukládá policii povinnost zabavit střelnou zbraň dané vykazované osobě.¹²

Zde jsou pro ilustraci dvě definice týkající se násilí. Tou první je definice uváděna Radou Evropy z roku 1985, kterou následuje násilí, jak jej definuje Světová zdravotnická organizace WHO:

*„Násilné chování v rodině zahrnuje jakýkoliv čin nebo opomenutí spáchané v rámci rodiny některým z jejích členů, které podkopávají život, tělesnou nebo duševní integritu, nebo svobodu jiného člena stejné rodiny, nebo vážně poškozují rozvoj jeho osobnosti.*¹³

WHO vymezuje násilí jako: *„úmyslné použití či hrozbu použití fyzické síly nebo moci proti sobě, jiné osobě, proti skupině či komunitě, a to síly (moci), která má, nebo s vysokou pravděpodobností bude mít za následek poranění, smrt, psychickou újmu, poruchu vývoje či osobnosti.*¹⁴

¹¹ RAMBOUSKOVÁ, Michaela (2023). Vládní tým představil jasný popis toho, co je domácí násilí. *Seznam zprávy* [online]. Praha: Seznam Zprávy, 9. 5. 2023 [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-vznikl-jasny-popis-co-je-domaci-nasili-ma-prinest-ucinnejsi-pomoc-obetem-230599>

¹² Tamtéž.

¹³ RADA EVROPY, Shromáždění pro prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, CETS 210, čl. 3b. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e>

¹⁴ HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek o násilí*. V Brně: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2004, s. 13. ISBN 80-7013-397-X.

1.2 Znaky domácího násilí

Situace, která se považuje za domácí násilí, vykazuje určité znaky. Základním předpokladem je zaměřenost na blízkou osobu.¹⁵ V každé publikaci jsou jednotlivé znaky pojmenovány či rozvedeny jinak, pro efekt ucelenosti jsem zkombinovala více zdrojů a vytvořila jeden jediný přehled.

Znaky domácího násilí:

- soukromí/neveřejnost
- opakování, střídání fází a dlouhodobost
- eskalace neboli vzestupná tendence násilí
- využití moci a kontroly / jasné rozdělení rolí
- blízkost a provázanost osob a společné bydlení
- složitý a rozporuplný postoj oběti k pachateli¹⁶¹⁷¹⁸¹⁹

Na prvních čtyřech definičních znacích se publikace shodují. Pokud tyto znaky nejsou naplněny, může se jednat o jinou formu rodinného problému nežli domácí násilí.²⁰

Jak jsem již zmiňovala v samotném úvodu, jedná se o problém, který má velice specifické místo „konání“. Ukryvá se před veřejností za dveřmi různých domácností. Je tedy velice obtížné zločin odhalit. Zároveň musíme brát v potaz, že jeden jediný incident neznamená nutně domácí násilí. Nicméně není vyloučeno, že by právě tento incident mohl být tím startovacím bodem. Pokud se jedná o domácí násilí, postupem času se násilí zintenzivňuje, a především stále pokračuje, opakuje se. Role oběti s rolí pachatele se nestřídá. Nejde tedy o vzájemné hádky a ubližování, nýbrž o pevnou a jasnou diferenciaci rolí. Kdyby podle Čírtkové docházelo ke střídání rolí, jednalo by se o něco jiného, než je

¹⁵ DUFKOVÁ, Ivana a Jiří ZLÁMAL. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2005, s. 8. ISBN 80-239-5686-8.

¹⁶ POLICIE ČR (2023). Domácí násilí [online; cit. 2023-04-05]. *Policie České republiky*. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/domaci-nasili-644841.aspx>

¹⁷ DUFKOVÁ, Ivana a Jiří ZLÁMAL. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2005, s. 8. ISBN 80-239-5686-8.

¹⁸ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 38. ISBN 978-80-7367-690-2.

¹⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Právo proti domácímu násilí*. Beckova skripta. V Praze: C.H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-381-3.

²⁰ Tamtéž, s. 37.

domácí násilí.²¹ Oběť bývá úzce navázána na agresora, sdílí s ním společnou domácnost, tudíž je více než obtížné odejít. V případě, kdy partneři žijí v manželském svazku, a jeden z nich je finančně závislý na tom druhém, je odchod od agresora naprosto nemyslitelný.²² O oběť je vždy sice postaráno v trestním řízení, ale co se týká civilního řízení, zde je to složitější. Během civilního řízení totiž oběť nemá právo na obhájce ex offio, tedy na soudem přiděleného obhájce.²³

1.3 Druhy násilného jednání

K nejčastějším formám násilí v intimních vztazích patří násilí psychické, emocionální, fyzické, sexuální, sociální, ekonomické či systémové týrání. Ve většině případů dochází k propojení jednotlivých forem, které mají za společný cíl udržovat si moc a převzít kontrolu nad druhým člověkem.

V rámci *psychického násilí* dochází například k urážení, vyhrožování ublížením, zabitím či zveřejněním intimních údajů o ohrožené osobě, dále k zastrašování, obviňování či zesměšňování oběti ze strany osoby páchající násilí. Do toho v podstatě spadá i další zmiňované *emocionální násilí*. Jde o neustálou kontrolu oběti, její citové vydírání, obviňování, výhrůžky nebo zesměšňování. Útoky bývají verbální ale i neverbální povahy.²⁴

Fyzické násilí zahrnuje veškeré bití, ať už za pomoci nějakých předmětů či vlastních končetin. Spadá sem kopání, škrcení, cloumání či lomcování, ničení oblíbených osobních věcí, ubližování domácím mazlíčkům, ohrožování jakoukoli zbraní, odpírání jídla či spánku nebo dokonce útoky přímo ohrožující život. Tato forma bývá nejviditelnější a nejhrubší.²⁵

²¹ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 38. ISBN 978-80-7367-690-2.

²² DUFKOVÁ, Ivana a Jiří ZLÁMAL. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2005, s. 8. ISBN 80-239-5686-8.

²³ STRAKATÝ, Čestmír. „Za jeden prst v zadku ho přece nepošlete sedět.“ Advokátka Lucie Hrdá o šokujícím přístupu státu k obětem. In: *Reflex.cz* [online]. 2022 [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/prostor-x/116774/za-jeden-prst-v-zadku-ho-prece-neposlete-sedet-advokatka-lucie-hrda-o-sokujicim-pristupu-statu-k-obetem.html>

²⁴ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 49. ISBN 978-80-7367-690-2.

²⁵ VONKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1. 2016*. 3. přepracované vydání. Praha: profem, 2016, s. 26. ISBN 978-80-904564-5-7.

Sexuálním násilím rozumíme jakýkoli sexuální akt, který je vynucen osobou páchající násilí na oběti, která jej tak činí nedobrovolně a proti své vůli. Často dochází k pokračování násilí i po tom, co se partnerská dvojice rozejde. Vztah se tak transformuje do další a velmi specifické formy násilí, a to **nebezpečného pronásledování neboli stalkingu**. Ačkoli k němu nedochází neveřejně, jako je tomu u domácího násilí jako takového, je velmi často navázán na intimní vztah, tudíž zcela oprávněně považován za formu domácího násilí.²⁶

Izolováním oběti od okolního světa umocňuje násilná osoba svou moc a nadvládu. Dochází tak k posílení závislosti na dané osobě. Oběť tak nemá šanci s nikým se stýkat, nikomu se svěřit. Násilná osoba často využívá děti či jiných blízkých osob k manipulování s ohroženou osobou a nátlaku na ni. Tomu říkáme **sociální násilí**.²⁷ Dalším druhem domácího násilí je **ekonomické násilí**. Oběť má omezený či mnohem častěji zcela zamezený přístup k financím. Právo disponovat finančními prostředky si vymezuje pouze násilná osoba. Kromě výhradní moci násilníka nad rodinným rozpočtem se ekonomické násilí vyznačuje také zneužíváním majetku druhé osoby, jako například neoprávněné zabavení automobilu svého partnera a podobně.²⁸

Voňková a Spoustová ještě připojují **systémové týrání**. Tento druh se týká pomáhajících institucí. Pokud takové instituce nejsou schopny pomoci oběti, může docházet i k nežádoucímu stupňování násilí a následně další viktimizaci oběti.²⁹

S technologickým vývojem společnosti nepřichází pouze pozitiva, vyvíjí se také nové a nové formy násilné činnosti, jež v podstatě umožňují násilníkovi jakousi distanci od svých činů a určitý pocit bezpečí. Následky jeho konání ve většině případů nejsou viditelné, on se oběti přeci nedotkl. Mám tím na mysli jednání zprostředkované přes internet, tedy v kyberprostoru. V návaznosti na předchozí odstavce existuje kyberstalking, dále například

²⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Právo proti domácímu násilí*. Beckova skripta. V Praze: C.H. Beck, 2011, s. 6. ISBN 978-80-7400-381-3.

²⁷ DUFKOVÁ, Ivana a Jiří ZLÁMAL. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2005, s. 9. ISBN 80-239-5686-8.

²⁸ CONWAY, Helen L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Albatros Plus. Praha: Albatros, 2007, s. 19. ISBN 978-80-00-01550-7.

²⁹ VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016, s. 24. ISBN 978-80-904564-5-7.

kyberšikana, kybergrooming (manipulativní chování agresora vůči oběti na internetu), flaming (útočné poznámky, nadávky v diskusích a podobně) a spousta dalších.³⁰

U některých druhů násilného jednání se objevuje nepříjemné úskalí. Některé druhy násilného jednání jsou totiž komplikovanější na prokazování než jiné. Mezi rizikové skupiny patří násilí psychické, ekonomické, sexuální či sociální. Klíčová je v tomto případě výpověď oběti.³¹ Pro tu to může představovat traumatizující a velice intimní záležitost. Je zde tedy riziko, že o dané události zcela odmítne hovořit. V tom případě není moc možností, jak dané nezákonné jednání dokázat.

1.4 Cykličnost fází domácího násilí

Domácí násilí je cyklem dynamicky se střídajících fází.³² Ač nám může připadat, že se jedná o věc čistě nahodilou, domácí násilí má svůj určitý vzorec.³³ Některé publikace a weby jej nazývají „kruhem či cyklem domácího násilí“ jiné také „spirálou násilí“.^{34,35} Jednotlivé fáze představují různé chování ze strany agresora a oběti, které je pro danou etapu charakteristické. Čím déle a častěji dochází ke střídání fází, tím se jejich doba trvání obvykle zkracuje.³⁶ Domácí násilí se projevuje ve 3 až 4 fázích, záleží na jejich pojetí v konkrétní publikaci.

Na samém počátku dochází ke *vzrůstání napětí* („*tension building phase*“) v intimním vztahu. Násilná osoba bývá velmi často roztěkaná, podrážděná, výbušná či přehnaně žárlivá. Vše probíhá pozvolna, zpočátku nenápadně, nicméně velmi intenzivně. Zatímco agresorovou taktikou bývá časté obviňování a verbální či jiná forma napadání,

³⁰ VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech*. Praha: Úřad vlády ČR, 2009, s. 36. ISBN 978-80-7440-001-8.

³¹ DUFKOVÁ, Ivana a Jiří ZLÁMAL. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2005, s. 20. ISBN 80-239-5686-8.

³² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Právo proti domácímu násilí*. Beckova skripta. V Praze: C.H. Beck, 2011, s. 6. ISBN 978-80-7400-381-3.

³³ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 52. ISBN 978-80-7367-690-2.

³⁴ MAGDALENIUM, z.s. (bez data). Fáze domácího násilí [online; cit. 2023-10-20]. *Magdalenium*. Dostupné z: <https://www.magdalenium.cz/faze-domaciho-nasili>

³⁵ VONKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1. 2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016, s. 20. ISBN 978-80-904564-5-7.

³⁶ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 53. ISBN 978-80-7367-690-2.

obraným mechanismem oběti je zaujetí submisivní pozice. Ohrožená osoba se snaží zavděčit svému partnerovi a uklidnit situaci. Veškerou vinu shazuje na sebe a vyčítá si, že nebyla schopna předejít této situaci.³⁷

Následuje **fáze samotného násilí** („*violent phase*“), někdy také označováno jako **fáze incidentu**. Násilná osoba si vybíjí svůj vztek na ohrožené osobě formou verbálního, častěji ale spíše neverbálního násilí. Svoji nadvládu si násilná osoba vydobývá fyzickým násilím, obviňováním, útlakem, vyhrožováním či zastrašovacími metodami. V této fázi násilné osobě dochází, jakou moc má nad osobou ohroženou a násilí eskaluje.³⁸

Protože by mohlo dojít k tomu, že se ohrožená osoba rozhodne opustit toto toxické prostředí a ukončit vztah s násilníkem, mění násilník v další fázi takticky své chování, aby tomuto předešel. Nastává tak **fáze usmíření** neboli **fáze líbánek** („*honeymoon phase*“). V rámci udržení si moci nad ohroženou osobou se z násilníka stane na nějakou dobu krotký *beránek*, omlouvá se, slibuje, že k ničemu podobnému již v budoucnu nedojde. Násilník svou oběť zasypává dárky a projevuje lásku, nebo ji alespoň předstírá. Když nic z toho nezabírá, násilná osoba svaluje veškerou vinu za násilí na ohroženou osobu či dokonce vyhrožuje sebevraždou.³⁹

Ohrožená osoba je v této fázi často mylně přesvědčena, že existuje naděje na nápravu násilné osoby a vztahu s ní. Jedná se totiž o **fázi klidu**. Někdy je brána jako součást předchozí fáze. Násilník se jeví jako zdánlivě napravený. Nicméně náznaky problémů začnou postupně vyplouvat na povrch, a to se znovu zvrhne do fáze napětí.⁴⁰ Celý cyklus se opakuje.

Výše popsané dynamické mechanismy podporují násilníka v páchání domácího násilí, zatímco osoba vystavená násilí je chycena do pasti a je jí znemožňován únik z ní.⁴¹

Každý případ domácího násilí vyžaduje individuální přístup. Někteří kritikové upozorňují na to, že násilí má tendenci eskalovat. Proto by mělo být v této souvislosti domácí

³⁷ Tamtéž, s. 54.

³⁸ Tamtéž s. 54.

³⁹ Tamtéž s. 54.

⁴⁰ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 55. ISBN 978-80-7367-690-2.

⁴¹ PROFEM (2023). Domácí násilí [online; cit. 2023-02-11]. *ProFem: Centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí*. Dostupné z: <https://www.profem.cz/cs/s-cim-pomahame/domaci-nasilii>

násilí vyobrazováno spíše jako spirála než jako kruh. V současných publikacích ovšem stále převládá model cyklu domácího násilí ve tvaru kruhu.⁴²

1.5 Příčiny vzniku domácího násilí

Domácí násilí je velice komplexním problémem. Působí zde mnoho faktorů, jež zapříčiňují jeho vznik. V mnoha případech tedy nelze jednoznačně určit, jaká je původní příčina. Faktory bývají obecně rozděleny do několika skupin:

Celospolečenské příčiny se týkají určitého zakotvení domácího násilí v naší společnosti. Domácí násilí je svým způsobem přijímáno díky převažujícím společenským hodnotám a postojům, konkrétně například kvůli uznávání dominantní role muže. Podobné problémy jsou často tabuizovány. Dále zde najdeme **příčiny lokální**. Ty se odvíjí individuálně podle konkrétní oblasti. Mezi rizikové faktory patří nezaměstnanost, špatná finanční situace, nevzdělanost a podobně. Různé komplikace v tomto případě přináší také **rodinné příčiny**. Týká se to mezigeneračního přenosu násilí, určité intimity a provázanosti jednotlivých členů rodiny. Příbuzní se znají natolik, že dokážou odhadnout reakce druhého na určité situace, znají hranice. Poslední skupina zahrnuje **osobnostní příčiny**. Agresoři se vyznačují určitými charakteristickými rysy své povahy. Často řeší vypjaté situace za pomoci násilí, jsou labilní, mají sklony k užívání omamných látek a alkoholu a mnoho dalšího.^{43,44}

V rámci snahy o rozklíčování příčin domácího násilí rozlišujeme mezi jednofaktorovými a multifaktorovými teoriemi. **Jednofaktorové teorie** jsou považovány za dnes již překonané, protože se soustředily hlavně na jedinečné a výjimečné případy. Užitečné mohou být nicméně i dnes v případě vyhrocených a extrémních forem domácího násilí. Tyto teorie se dělí na tři skupiny. *Psychologické teorie* domácího násilí jsou ty, které se soustředí na charakterové vlastnosti typické jak pro oběť, tak pro pachatele. *Sociologické teorie* domácího násilí jsou spjaty s feministickými myšlenkami. Obojí pracuje s myšlenkou

⁴² ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 55. ISBN 978-80-7367-690-2.

⁴³ DUFKOVÁ, Ivana a Jiří ZLÁMAL. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2005, s. 8. ISBN 80-239-5686-8.

⁴⁴ ÚLEHLOVÁ, Dagmar. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2009, s. 16. ISBN 978-80-7013-502-0.

muže jako dominantní postavy společnosti. Jde o získání moci a kontroly nad ostatními ve spojení s genderovými a jinými stereotypy ve společnosti. *Biologicko-genetické* teorie domácího násilí staví na predispozicích k agresi, nicméně dnes se agresivní chování vnímá již jako mnohem složitější a komplexnější problém.⁴⁵

Dnešní době vládou především **multifaktorové teorie** či přístupy. Nejsou ničím novým, inovativní jsou v tom smyslu, že spojují jednotlivé jednofaktorové teorie a uvádí je do souvislostí.⁴⁶ Významným představitelem spojeným s multifaktorovými teoriemi je D. G. Dutton. Jeho kauzální model operuje se čtyřmi úrovněmi faktorů, které se zaměřují na jednotlivé pachatele a jejich prostředí. Jednotlivé úrovně odpovídají výše zmiňovaným příčinám, které uvádějí ve svých knihách čeští autoři. Dutton je ovšem poněkud více rozvádí.

Nejkomplexnější úroveň je *makrosystém*, jež představuje obecná kulturní přesvědčení a hodnoty, tedy celospolečenské příčiny. Společnost je patriarchálně uspořádána, muži jsou vůdčími osobnostmi. Na domácí násilí je pohlíženo skrze tyto hierarchické hodnoty. Na základě toho je společnost prostoupena řadou mýtů ohledně domácího násilí. Úroveň *exosystému* obsahuje neformální i formální sociální prostředí jedince. Jedinec je ovlivňován různými faktory, které působí na jeho chování. Jedná se o lokální příčiny. *Mikrosystémem* jsou myšleny rodinné příčiny, situace předcházející incidentu násilí, jeho následky a dynamika vztahů uvnitř této specifické sociální jednotky. Spadá sem problematika soukromí či vzájemná provázanost osob ve společné domácnosti. Poslední rovinou, kterou Dutton uvádí, je *ontogenetická úroveň*. Ta se zaměřuje na historii vývoje agresora a na to, co si agresor přináší z minulosti do současného vztahu.⁴⁷⁴⁸⁴⁹

⁴⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 245. ISBN 978-80-7380-461-9.

⁴⁶ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 36. ISBN 978-80-7367-690-2.

⁴⁷ STITH, Sandra M.; SMITH, Douglas B.; PENN, Carrie E.; WARD, David B. a TRITT, Dari. Intimate partner physical abuse perpetration and victimization risk factors: A meta-analytic review. Online. *Aggression and Violent Behavior*. 2004, roč. 10, č. 1, s. 65-98. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1359178903000557#BIB41> [cit. 2024-03-05].

⁴⁸ VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1. 2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016, s. 34. ISBN 978-80-904564-5-7.

⁴⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Domácí násilí ve faktech a teoriích. Online. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2002, roč. 1, č. 1, s. 1-3. ISSN 1805-7632. Dostupné z: https://www.genderonline.cz/incpdfs/inf-200201-0000_10_003.pdf [cit. 2024-03-05].

1.6 Možné důsledky domácího násilí

Protože domácí násilí není jedním izolovaným aktem, nýbrž k němu dochází opakovaně a dlouhodobě, není divu, že v obětech zanechává dalekosáhlé šrámy. Tento jev nepřináší negativní důsledky pouze v době svého působení, ale oběť je jím pronásledována ještě dlouho po jeho skončení, ne-li navždy. Domácí násilí se podepisuje na fyzickém, psychickém i sociálním životě oběti.

U osob, jež jsou dlouhodobě vystavovány tomuto druhu násilí, dochází často k rozvinutí tzv. *syndromu týrané osoby*. Tento fenomén poprvé popsala americká psycholožka Lenore Edna Walkerová pod zkratkou BWS („*battered woman syndrome*“), tedy *syndrom týrané ženy*. Později se termín zobecnil na všechny týrané osoby v rámci domácího násilí. Jedná se o souhrnné označení, které má popisovat a vysvětlovat určité vzorce chování týrané osoby. Takový člověk přichází o schopnost reagovat na násilí adekvátním způsobem.⁵⁰ S příchodem 90. let je syndrom stále častěji spojován s posttraumatickou stresovou poruchou (PTSP) a od roku 1992 brán jako určitá její forma.⁵¹⁵²

Samotná *posttraumatická stresová porucha* se může u oběti projevit ihned, ale také může propuknout až s časovým odstupem. Oběť typicky provází tzv. *flashbacky* z momentů tragické události, kvůli kterým ji prožívá znovu a znovu. Zároveň se taková osoba snaží aktivně vyhybat veškerým aktivitám či myšlenkám, které by jí byť jen připomínaly onu hrůzu.⁵³

S problematikou domácího násilí je těsně spjat ještě jeden syndrom, tzv. *stockholmský syndrom*. Ten se vyznačuje stavem bezmoci, kdy je oběť přesvědčena, že situace, do které se dostala, je bezvýchodná. Vzhledem k izolaci oběti od okolí pak dochází k utvoření vztahu mezi obětí a agresorem. Oběť se svým trýznitelem sympatizuje či soucítí. Předpokladem

⁵⁰ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 42. ISBN 978-80-7367-690-2.

⁵¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2008, s. 26. ISBN 978-80-247-2207-8.

⁵² KODYMOVÁ, Pavla a DAVIDOVÁ, Ivana. Domácí násilí bez domova. Online. *Fórum sociální práce*. 2018, roč. 2018, č. 1, s. 97-100. ISSN 18043070. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/100482>. [cit. 2024-03-10].

⁵³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, s. 33. ISBN 978-80-247-2014-2.

vztahu je to, že trýznitel odhalí alespoň částečně obětem svou laskavější stránku.⁵⁴ Jedná se o jeden z aspektů, za pomoci kterého je i v rámci domácího násilí vysvětlováno setrvávání oběti v toxickém a násilném vztahu.⁵⁵

1.7 Mýty týkající se domácího násilí

Přes veškerý pokrok v naší společnosti a vzrůstající povědomí o domácím násilí je tento fenomén stále obklopen spoustou mýtů. Ačkoliv existuje řada výzkumů, které je vyvrací, v této problematice zůstávají nadále hluboce zakořeněny. Dokážou velice negativně ovlivnit oběti, její rodinu i celou naši společnost.⁵⁶

Člověku je již od malička vštěpováno, převážně vyprávěním na dobrou noc, že ve světě existuje spravedlnost. Dobro vždy zvítězí, zlo je vždy poraženo. Takovou představu si v sobě vědomě či nevědomě neseme po celý život a projektujeme si ji do situací, které nás potkávají. Představme si situaci, ve které se staneme obětí domácího násilí či jakéhokoli jiného trestného činu. Na základě té naší představy máme často tendenci shazovat vinu sami na sebe. *Stalo se mi to, protože jsem udělal něco špatného, zasloužím si to.* Tu samou úvahu aplikujeme i v případech, kdy se ta samá či podobná situace přihodí někomu jinému. *Je to zlý člověk a může si za to sám.*⁵⁷ Je třeba si ale uvědomit, že „za násilí zodpovídá ten, kdo se ho dopouští.“⁵⁸

Domácí násilí rozhodně není, respektive nemá být, běžnou součástí zdravého vztahu.⁵⁹ Odehrává se sice v soukromí domácnosti, nicméně to neznamena, že je taková situace v pořádku. Násilí je špatné a netolerovatelné, ať už k němu dochází kdekoli a za jakýchkoli podmínek. Proto rozhodně neplatí, že domácí násilí je ospravedlnitelné a že se do něj nemá

⁵⁴ VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1. 2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016, s. 54. ISBN 978-80-904564-5-7.

⁵⁵ ŮLEHLOVÁ, Dagmar. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2009, s. 30. ISBN 978-80-7013-502-0.

⁵⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, s. 16. ISBN 978-80-7380-806-8.

⁵⁷ HRDÁ, Lucie. Mýty o domácím násilí. [přednáška]. In: *AK Hrdá*. Praha: Sisyfos na Akademii věd ČR, 22. 3. 2023. [online; cit.11-7-2023]. Dostupné z: <https://www.akhrda.cz/cs/media-clanky/patecnici-sisyfos-lucie-hrda-myty-o-domacim-nasili>

⁵⁸ JAKOBSEN, Barbora a RÁKIL, Marius (ed.). *Násilí je možné zastavit: Psychologie násilí a terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích*. 2. rozšířené vyd. Přeložila Petra ŠTAJNEROVÁ. Praha: Úřad vlády České republiky, 2022, s. 72. ISBN 978-80-7440-302-6.

⁵⁹ VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1. 2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016, s. 29. ISBN 978-80-904564-5-7.

plést nikdo zvenčí.⁶⁰ Zejména policejní složky se často potýkají s touto problematickou otázkou zásahu do soukromí. To také mnohdy odrazuje policii v zasahování do případů domácího násilí. Jelikož je domácí násilí považováno za trestný čin, jsou policisté povinni zakročit.⁶¹

Agresori mají tendenci ospravedlňovat své jednání například nadměrnou konzumací alkoholu, závislostí na drogách či mentální poruchou. Co se alkoholu týče, určitá spojitost alkoholu a domácího násilí existuje. Alkohol přeci jen bourá bariéry a dodává odvalu, to nicméně neznamená, že bychom to měli brát jako standard či pravidlo. Alkohol rozhodně není jedinou příčinou či spouštěčem dění domácího násilí. Je známo mnoho případů, ve kterých nebyl agresor posílněn ani kapkou alkoholu. Duševní porucha pak byla prokázána pouze u zanedbatelného vzorku jedinců.^{62,63}

Velmi často je domácí násilí vnímáno jako problém sociálně slabších vrstev, chudých, nedostatečně vzdělaných a problémových jedinců či jedinců patřících do národnostní menšiny. Statistika nám ovšem ukazuje něco jiného. Podle ní domácí násilí zasahuje naši společnost napříč veškerými aspekty. Například vyšší socioekonomický status může pouze krýt skutečnost, že se za dveřmi rodiny s dobrým zázemím něco děje. Taková rodina si spíše dává záležet na svém veřejném vystupování, tudíž známky domácího násilí téměř nemusí být vidět.⁶⁴

Problematika domácího násilí je též silně ovlivněna genderovými stereotypy. Zástupkyně něžného pohlaví jsou vnímány jako submisivní, poslušné. Spoustu kultur má za to, že muži jsou ženám nějakým způsobem nadřazení, dříve tento názor převládal ještě mnohem více než dnes. Z toho důvodu docházejí někteří jedinci k závěrům, že je násilí například k získání respektu ve vztahu přijatelné. Zároveň se ženy potýkají se stereotypy,

⁶⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, s. 43. ISBN 978-80-247-2014-2.

⁶¹ DUFKOVÁ, Ivana a Jiří ZLÁMAL. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2005, s. 18. ISBN 80-239-5686-8.

⁶² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, s. 12. ISBN 978-80-7380-806-8.

⁶³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, s. 45. ISBN 978-80-247-2014-2.

⁶⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, s. 12. ISBN 978-80-7380-806-8.

kteří je vrhají do nesnází také v pracovní sféře. Průměrně ženy vykazují stejnou produktivitu jako muži, nicméně jejich status je nižší. Tím pádem dostávají méně peněz a mnohdy tak bývají na svém partnerovi ekonomicky závislé. Z takového vztahu je pak ještě obtížnější odejít.⁶⁵

Ačkoli výzkumy ukazují, že ve valné většině případů je obětí domácího násilí žena, v ohrožení se může ocitnout kdokoli. U mužů, kteří se stanou oběťmi, dochází k obavám ze sekundární viktimizace, i proto nedochází tak často k ohlašování takových případů. To ale neznamená, že neexistují.⁶⁶

Dalším velmi výrazným mýtem je tvrzení, že osobě, která setrvává v této násilnické domácnosti, to vyhovuje. Dochází se k němu z toho důvodu, že oběť by jinak přeci odešla a nezůstávala. Jak je již výše uvedeno, je mnoho důvodů, proč oběť není schopna opustit svého partnera a jejich společnou domácnost. Může se jednat o finanční závislost na partnerovi, strachu o děti, hanbu před známými a rodinou. Tomuto problému nepřispívá ani nedostatek intervenčních center či azylových domů pro ženy s dětmi a podobně. Jedním z důvodů, proč ohrožená osoba neodejde, může být i silné navázání či upnutí se na agresora, tzv. *stockholmský syndrom*.⁶⁷

Mylná je i představa oběti jen jako tiché, zamlklé osoby, která je uzavřená do sebe a vyhýbá se jakémukoli kontaktu s lidmi. Neexistuje jednotná typologie oběti. Každý si své trauma zpracovává po svém. Proto například hypersexuální chování neboli zvýšená sexuální aktivita rozhodně není ojedinělá. Ve společnosti bohužel převládá názor, že údajná oběť vyhledávající sexuální kontakt, v podstatě není obětí. Ona přeci ten pohlavní styk chtěla i tehdy. Musíme brát ale v potaz, že „*hypersexuální chování je důsledek předčasné sexualizace*“.⁶⁸ Tedy toto chování bývá často právě následkem traumatu, které daný člověk

⁶⁵ DUFKOVÁ, Ivana a Jiří ZLÁMAL. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2005, s. 13. ISBN 80-239-5686-8.

⁶⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, s. 14. ISBN 978-80-7380-806-8.

⁶⁷ VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1. 2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016, s. 29. ISBN 978-80-904564-5-7.

⁶⁸ PETRÁKOVÁ, Lucie; VRÁTNÝ, Michal, 2022. 99. Lucie Hrdá: Znásilnění je vražda duše. In: *Kouli podcast* [podcast]. 4. 7. 2022 [cit. 11-7-2023]. Dostupné z: <https://talk.youradio.cz/porady/kouli-podcast/99-lucie-hrda-znasilneni-je-vrazda-duse>

utrpěl v dětském věku. Není tedy vhodné ihned takového člověka odsuzovat, protože nikdy nevíme, jestli se náhodou nejedná o tento případ.

V rámci snahy o zachování tradiční rodiny někdy bývá domácí násilí spíše přehlíženo. Má se za to, že pokud není dítě vystaveno domácímu násilí přímo, nýbrž „pouze“ prostřednictvím intimního partnerského násilí svých rodičů, nemá na něj žádný či zcela minimální dopad. Úplná rodina je v takovém případě vždy v nejlepším zájmu dítěte, a to za všech okolností.⁶⁹ Dítě bývá v této situaci označováno například za *nepřímou oběť* nebo také *svědka domácího násilí*. Vliv domácího násilí na děti bývá tímto zlehčován.⁷⁰ Následující kapitola tento problematický pohled na věc rozebírá mnohem podrobněji.

⁶⁹ KOSHAN, Jeniffer. Challenging Myths and Stereotypes in Domestic Violence Cases. Online. *Canadian Journal of Family Law / Revue Canadienne de Droit Familial*. 2023, roč. 35, č. 1, s. 33-81. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=163618478>. [cit. 2024-03-05].

⁷⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Právo proti domácímu násilí*. Beckova skripta. V Praze: C.H. Beck, 2011, s. 2. ISBN 978-80-7400-381-3.

2 Oběti domácího násilí

Domácí násilí je nekompromisní. Nelze jednoznačně popsat oběť, která je jím zasažena. Může totiž potkat naprosto kohokoli. Nezáleží zde na pohlaví, věku, rase či snad socioekonomickém statusu. Nejčastěji se oběťmi domácího násilí stávají ženy, i z toho důvodu se pro domácí násilí v některých případech používá pojem násilí na ženách („*violence against women*“).⁷¹ Z předchozí kapitoly ovšem víme, že domácí násilí je mnohem komplexnější. Proto se čím dál více dává přednost užívání jiných pojmů pro tuto problematiku.

V rámci domácího násilí proti sobě stojí člověk, který je násilí přímo vystavován na straně jedné a člověk, který se ho dopouští na straně druhé. Oba aktéři prožívají určité emoce. Zatímco první ze zmiňovaných pociťuje pravděpodobně strach, jež mu posléze může pomoci bránit se, druhý z aktérů nejspíše cítí hněv. Útočnickova citlivost je oslabena, jeho hněv je tím, co zvyšuje pravděpodobnost, že si jedinec troufne páchat násilí. Tyto emoční projevy se u obou stran mnohdy liší i časovým úsekem, ve kterém se odehrávají. Oběť bývá mnohdy tak paralyzována, že si její tělo dovolí zareagovat až po celé události. Na druhou stranu pachatel většinou prožívá veškeré emoční reakce v průběhu aktu. Když je pak po aktu, představuje to pro něj často pouze uzavřenou kapitolu, ke které se nepotřebuje vracet.⁷²

2.1 Děti jako svědci a oběti domácího násilí

Děti tvoří specifickou skupinu obětí domácího násilí. Jsou bezmezně odkázány na své rodiče, které si nevybírají. Zkrátka se narodí a musí čelit všemožným nástrahám života, bez ohledu na to, jestli jim rozumí, či nikoli. Ať už je dítě svědkem či samotnou obětí, často je přesvědčeno, že si za to může samo. Pokládá tuto situaci za zcela oprávněnou a normální, protože mu žádný z rodičů neřekl opak.⁷³ Aby k takovým situacím nedocházelo, je zapotřebí edukovat děti již od útlého věku. Dovednosti jako uvědomit si, že situace doma není v pořádku, nebát se a umět si říct o pomoc, jsou pro včasné odhalení problému stěžejní.

⁷¹ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 24. ISBN 978-80-7367-690-2.

⁷² JAKOBSEN, Barbora a RÁKIL, Marius (ed.). *Násilí je možné zastavit: Psychologie násilí a terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích*. 2. rozšířené vyd. Přeložila Petra ŠTAJNEROVÁ. Praha: Úřad vlády České republiky, 2022, s. 94. ISBN 978-80-7440-302-6.

⁷³ Tamtéž, s. 199.

Nezáleží na tom, zda je domácí násilí páčáno přímo na dítěti samotném, či se dítě nachází v domácnosti, ve které dochází k domácímu násilí na jiných členech rodiny. Následky si nese za každých okolností.⁷⁴ Z výzkumů vyplývá, že i když je dítě pouze svědkem událostí domácího násilí ve své rodině, aniž by bylo jeho primární obětí, nese si stejné následky, jako kdyby jí bylo.⁷⁵ Pokud se dítě dostává do styku s domácím násilím nepřímo, hovoříme o tzv. *nepřímé viktimizaci*.⁷⁶ Je důležité si uvědomit nevyhnutelnost následků, protože pokud dítěti nebude poskytnuta potřebná pomoc, v budoucnu se bude trápit o to více.

Velmi ožehavým tématem v naší republice je také používání tělesných trestů ve výchově. Je to něco v naší kultuře tak zakořeněné, že nám to často přijde naprosto normální a neškodné. Existují však bohužel případy, ve kterých se právě tato výchova zvrhla v případ domácího násilí.⁷⁷ Pokud něco takového jako tresty obecně ve své výchově používáme, měli bychom se zamyslet nad tím, jak je používáme. Zároveň bychom se měli zamyslet, jestli je trest v této konkrétní situaci vůbec nutný, či lze problém vyřešit jinak.⁷⁸

2.1.1 Formy násilného jednání na dětech

K nejčastějším formám násilného jednání, jež je páčáno na dětech, patří týrání tělesné či psychické, sexuální zneužívání, systémové násilí, zanedbávání a další zvláštní formy zneužívání a týrání.

⁷⁴ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (ed.) *DOMÁCÍ NÁSILÍ: Příručka pro všechny, kteří jsou ohroženi domácím násilím* [online]. Intervenční centrum Ostrava, Bílý kruh bezpečí, z.s, 2014, 9 [cit. 2016-04-26]. Dostupné z: http://www.domacinasili.cz/files/files/ic_brozura.pdf

⁷⁵ ČRO RADIOŽURNÁL. Máte podezření, že někdo týrá dítě? Nemusíte nic prokazovat, ale nahlaste to, vyzývá advokátka Hrdá. In: *Český rozhlas* [online]. 2024 [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/mate-podezreni-ze-nekdo-tyra-dite-nemusite-nic-prokazovat-ale-nahlaste-vyzyva-9181321>

⁷⁶ VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1. 2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016, s. 65. ISBN 978-80-904564-5-7.

⁷⁷ PODANÁ, Zuzana. Násilí Na Dětech — Současná situace v ČR a vývoj od roku 1999. Online. *Fórum sociální práce*. 2016, roč. 2016, č. 1, s. 53. ISSN 18043070. Dostupné z: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/nasilí-na-dětech-současná-situace-v-čr-vývoj-od/docview/2224497400/se-2?accountid=15618>. [cit. 2024-03-10].

⁷⁸ VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí: definice, popis, následky*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2004, s. 41. ISBN 80-247-0814-0.

Za **tělesné týrání** je považováno ublížení na těle dítěte včetně jeho nezabránění. Spadá sem i jednání s úmyslem otrávení či udušení daného dítěte.⁷⁹ Špeciánová dále rozlišuje mezi tělesným týráním aktivní povahy a pasivní povahy. První z uvedených typů zahrnuje jakékoli násilí vedené vůči dítěti jako například popálení cigaretou, opaření horkou vodou, dušení, trávení nebo bití všeho druhu a podobně. Pasivní tělesné týrání představuje situace, ve kterých dochází k zanedbávání péče, tedy k odpírání uspokojování základních potřeb dítěte. Taková nedostatečná péče se velmi negativně projevuje v pozdějším věku dítěte, v extrémním případě může vyústit až v jeho úmrtí.⁸⁰

Psychickým týráním se rozumí veškerá aktivita, která působí nepříznivým způsobem na psychiku dítěte. Konkrétně se může jednat o útoky na sebevědomí dítěte, jeho izolování od okolí, vystavování dítěte násilí či kladení extrémních nároků na svého potomka.⁸¹ Uvedené příklady se týkají především aktivní formy psychického týrání. Pasivní forma psychického týrání se vyznačuje nedostatečným uspokojováním duševních potřeb dítěte.⁸² Jedná se o nejběžnější druh domácího násilí či týrání vůbec a jeho úskalí spočívá v tom, že je velice obtížné takové jednání odhalit a následně prokázat.⁸³

Sexuálního zneužívání se ve více než 90 % případů dopouštějí zástupci mužského pohlaví. Mnozí z nich se sami ve svém životě s takovou formou násilí setkali.⁸⁴ Tento typ zneužívání je ve své aktivní formě spojován s intimními částmi lidského těla. Pokud k takovému kontaktu dochází mezi dospělým a dítětem, hovoříme o pedofilii.⁸⁵ Sexuální zneužívání zahrnuje jakýkoli sexuální či sexuálně zabarvený akt s dítětem. Pasivně se jedná

⁷⁹ VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech*. Praha: Úřad vlády ČR, 2009, s. 8-16. ISBN 978-80-7440-001-8.

⁸⁰ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2003, s. 20-21. ISBN 80-86131-44-0.

⁸¹ VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech*. Praha: Úřad vlády ČR, 2009, s. 21. ISBN 978-80-7440-001-8.

⁸² ÚLEHLOVÁ, Dagmar. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2009, s. 61. ISBN 978-80-7013-502-0.

⁸³ SPILKOVÁ, Jana; PROCHÁZKOVÁ, Jana; CHYTRÝ, Michael a SOLAŘOVÁ, Monika. *Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte: agresivita očima dětí*. Praha: Dětské krizové centrum, 1997, s. 9.

⁸⁴ BENTOVIM, Arnon. *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 1998, s. 51. ISBN 80-7169-629-3.

⁸⁵ MYDLÍKOVÁ, Eva; SLANÝ, Jaroslav a KOVÁČOVÁ, Mariana. *Diagnostika syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Přeložil Milada HOLÍČKOVÁ. Praha: Portál, 2021, s. 29. ISBN 978-80-262-1834-0.

také o situace, ve kterých je na dítě vyvíjen nátlak v souvislosti se sledováním pornografie či pořizováním dětských pornografických snímků.⁸⁶

Nejen v případě sexuálního zneužívání může dojít k tzv. *dvojímu zneužití*. Upozornil na to mimo jiné americký psycholog John Money. Oběť je zasažena samotným činem, nicméně může být zasažena i druhotně, a to nosokomiálně. Tím jsou míněny prostředky pomoci užívané v prostředí kliniky či nemocnice jako třeba následné vyšetřování, léčba či terapie, jež nemusí být vždy vnímáno jako citlivé a nápomocné.⁸⁷ Obecněji se tato situace nazývá **systemové násilí**. Týká se to nedostatečné, nedůstojné péče či bagatelizace problému ze strany všech institucí, jež se v průběhu řešení domácího násilí dostávají do styku s ohroženým dítětem.⁸⁸

O **zanedbávané** dítě není dostatečně pečováno, což může ohrožovat jak jeho postupný vývoj, tak mít celkově dopad na kvalitu jeho života. Je potřebné adekvátně uspokojovat tělesné potřeby dítěte (šatstvo, potrava, bydlení), dbát na jeho psychické zdraví (dostatek lásky), dostatečně ho rozvíjet v oblasti vzdělávání (školní docházka), zařídit mu potřebnou a kvalitní zdravotní péči (preventivní kontroly, obecně lékaři) a poskytnout mu přiměřenou oporu a vedení s ohledem na jeho věk a schopnosti.⁸⁹

Mezi zvláštní formy zneužívání a týrání patří již zmiňované systemové násilí, dále rituální zneužívání, organizované zneužívání děti či sexuální turismus. Tyto dvě poslední formy se čím dál více stávají globálním problémem.⁹⁰

2.1.2 Příčiny vzniku domácího násilí páchaného na dětech

V návaznosti na obecně koncipovanou Duttonovu multifaktorovou teorii uvádí Špeciánová příčiny domácího násilí vztažené k dětským obětem⁹¹:

⁸⁶ ÚLEHLOVÁ, Dagmar. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Brno: Národní centrum ošetřovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2009, s. 61. ISBN 978-80-7013-502-0.

⁸⁷ DUNOVSKÝ, Jirí; WEISS, Petr a TROJAN, Ondřej. *Sexuální zneužívání dětí a sexuální násilí: sborník z konference East – West, Praha 1996*. Praha: Jan, 1997, s. 11. ISBN 80-85529-31-9.

⁸⁸ VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech*. Praha: Úřad vlády ČR, 2009, s. 14. ISBN 978-80-7440-001-8.

⁸⁹ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2003, s. 24. ISBN 80-86131-44-0.

⁹⁰ Tamtéž, s. 26.

⁹¹ Tamtéž, s. 62-64.

V rámci *makrosystému* hovoříme o faktorech, které ovlivňují vnímání dítěte uvnitř společnosti. Týká se to zákonné úpravy, jež děti chrání, ale i vlivu masových sdělovacích prostředků, které otupují hrany násilí a zvyšují vůči němu toleranci. Do této oblasti spadá i postavení dítěte a rodičů uvnitř rodiny. Velmi silně působí rodičovská výchova a péče.

Exosystém zahrnuje vzájemné interakce mezi jednotlivými členy rodiny a mezi nimi a dalšími sociálními strukturami. To, jak je rodina přijímána společností, se odráží i v soukromé oblasti rodinného soužití. V rodinách, kde figurují faktory jako nezaměstnanost, nízká úroveň vzdělání či nízký příjem domácnosti, je pravděpodobnější výskyt domácího násilí. To ovšem není pravidlem.

Mikrosystém nahlíží na rodinu z ještě větší blízkosti. Dítě je ovlivňováno společenským postavením rodiny, její finanční situací, vnitřní strukturou rodiny či jednotlivými výchovnými metodami, jež se v rodině praktikují. Napjatý až násilný vztah mezi rodiči se dále přenáší na děti. Mluvíme zde o *transgeneračním přenosu násilí*. Čím více eskaluje násilí mezi partnery, tím agresivnější je vztah mezi jejich dětmi v rámci sourozeneckého soužití. Nedochozí k tomu ve všech případech, nicméně ve většině z nich ano.

Z výzkumů vyplývá, že existují určité vrozené faktory, které se u týraných dětí nacházejí častěji než u ostatních. Mezi takové případy patří například nedonošenost, tělesné či mentální postižení a jiné odchylky od zcela zdravého novorozence. Obecně lze tedy říci, že *ontogenetický vývoj dítěte* může negativně ovlivnit vztah rodičů a dítěte, a následně může přispět až k rozvoji domácího násilí.

2.1.3 Důsledky domácího násilí u dětí

Jelikož každý případ je naprosto unikátní a ve své podstatě individuálně jedinečný, tak i varieta následků je velice široká a závislá na řadě faktorů. Mezi takové faktory patří například mentální a chronologický věk dítěte, charakter násilí nebo povaha poskytnuté pomoci.⁹² Domácí násilí je vždy traumatickým zážitkem a dítě si z něj odnáší řadu

⁹² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, s. 127. ISBN 978-80-7380-806-8.

negativních následků, jež nešetří prakticky žádnou oblast jeho vývoje. Projevují se ve sféře fyzické, psychické, sociální i psychosomatické.⁹³

Nejmenší děti provází strach, jsou často velmi zmatené a cítí se bezmocně. Vůbec totiž nerozumějí tomu, co se kolem nich děje. Pro děti předškolního a školního věku je běžné přejímání odpovědnosti za čin. Všechnu vinu hází na sebe a přičítají to svému neposlušnému chování. V dospívání se dítě často za takovouto rodinou situaci stydí, protože si připadá příliš odlišné od ostatních vrstevníků. U menších je pak velmi obvyklým obranným mechanismem tzv. *vývojová regrese* v chování. To v praxi znamená, že se dítě vrací ve svém vývoji, například začne se znovu pomočovat, přestane být samostatné a podobně.⁹⁴

Každé dítě reaguje na domácí násilí jinak a snaží se s ním vypořádat po svém. Zabránit násilí se některé z nich snaží tzv. *parentifikací*. Jedná se o převzetí rodičovské role daným dítětem. Snaží se zmírnit jakékoli náznaky násilí pomocí uspokojování potřeb svých rodičů. To může vypadat následovně. Dítě uklidí, občerství násilníka nebo uklidňuje vyhrocenou situaci mezi ostatními členy rodiny.⁹⁵

K závažným problémům patří psychosomatické či neurotické potíže jako bolestivost hlavy, břicha, nespavost, dítě bývá mnohem častěji nemocné, a to bez zjevné příčiny, či se potýká se zimomřivostí. Následky domácího násilí se promítají dále i do schopnosti dítěte navazovat vztahy, tedy do jeho sociálního života, nebo do jeho výsledků a chování na školní půdě.⁹⁶ Takové dítě se projevuje agresivněji, nerespektuje nastavené mantinely, snaží se o získání pozornosti od svého okolí či se naopak zcela izoluje, častěji v hodinách vyrušuje, nesoustředí se, vyhýbá se škole i domovu či ztrácí schopnost se patřičně adaptovat.⁹⁷⁹⁸ Je

⁹³ WÜNSCHOVÁ, Petra. Domácí násilí může mít na dítě horší vliv, než válečný konflikt. In: *Šance Dětem*. 2016 [online; cit. 2024-03-20]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/domaci-nasili-muze-mit-na-dite-horsi-vliv-nez-valecny-konflikt#domaci-nasili-poskozuje-vyvoj-ditete-ve-vsech-oblastech>

⁹⁴ SOBOTKOVÁ, Irena. Domácí násilí z pohledu vývoje a ochrany dětí. Online. *Psychologie a její kontexty*. 2016, roč. 7, č. 1, s. 3-17. Dostupné z: https://psychkont.osu.cz/fulltext/2016/Sobotkova_2016_1.pdf. [cit. 2024-03-20].

⁹⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020, s. 227. ISBN 978-80-7380-806-8.

⁹⁶ STOP NÁSILÍ. *Děti svědci násilí*. Online. In: *Stop Násilí*. Dostupné z: <https://www.stopnasili.cz/pomahajici-profese/deti-svedci-nasili/>. [cit. 2024-03-20].

⁹⁷ VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí: definice, popis, následky*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2004, s. 41, 65-66. ISBN 80-247-0814-0.

⁹⁸ JOCHMANNOVÁ, Leona. *Trauma u dětí: kategorie, projevy a specifika odborné péče*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2021, s.70. ISBN 978-80-271-2842-6.

třeba si uvědomit, že vyjmenované důsledky jsou naprosto individuální a mnohdy naprosto opačného rázu, protože každé dítě je jiné.

Druhá polovina 20. století znamenala pro svět zvýšenou pozornost věnovanou problematice zneužívání dětí. Americký pediatr C. Henry Kempe v té době popsal se svými kolegy *syndrom bitého dítěte* („*battered child syndrom*“). Průkopníkem, jenž zdůraznil tento problém u nás, byl profesor Ringel. Na základě první pediatrické konference konané v Praze roku 1971 byla zavedena povinnost hlášení týrání dítěte pro zaměstnance pracující ve zdravotnictví. Dvacet let od první pediatrické konference se konala v pořadí třetí, která již pracovala s pojmem *syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte* („*child abuse and neglect* neboli *CAN*“).⁹⁹

Týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte je „*jakékoliv nenáhodné, preventabilní, vědomé (případně i nevědomé) jednání rodiče, vychovatele anebo jiné osoby vůči dítěti, jež je v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a jež poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, popřípadě způsobuje jeho smrt.*“¹⁰⁰

2.1.4 Statistické údaje

Problematika domácího násilí se obecně velmi obtížně posuzuje. Neexistují žádné dostatečně komplexní informace. Navíc údaje, které známe, postihují často až extrémně vyhrocené případy. Na ty méně agresivní se mnohdy ani nemusí přijít. Oběť se může bát následků, které by přineslo jejich odhalení. Některé z obětí ani nemusí poznat či spíše si nemusí přiznat, že se jedná o domácí násilí.¹⁰¹

Světové studie uvádí, že 40-60 % mužů týrajících své družky neušetrí agresivnímu chování ani své děti. Naše domácí statistiky ukazují až 40 % mužů vykazujících chování

⁹⁹ VANÍČKOVÁ, Eva; PROVAZNÍKOVÁ, Hana a HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 1995, s. 6-7. ISBN 80-85529-17-3.

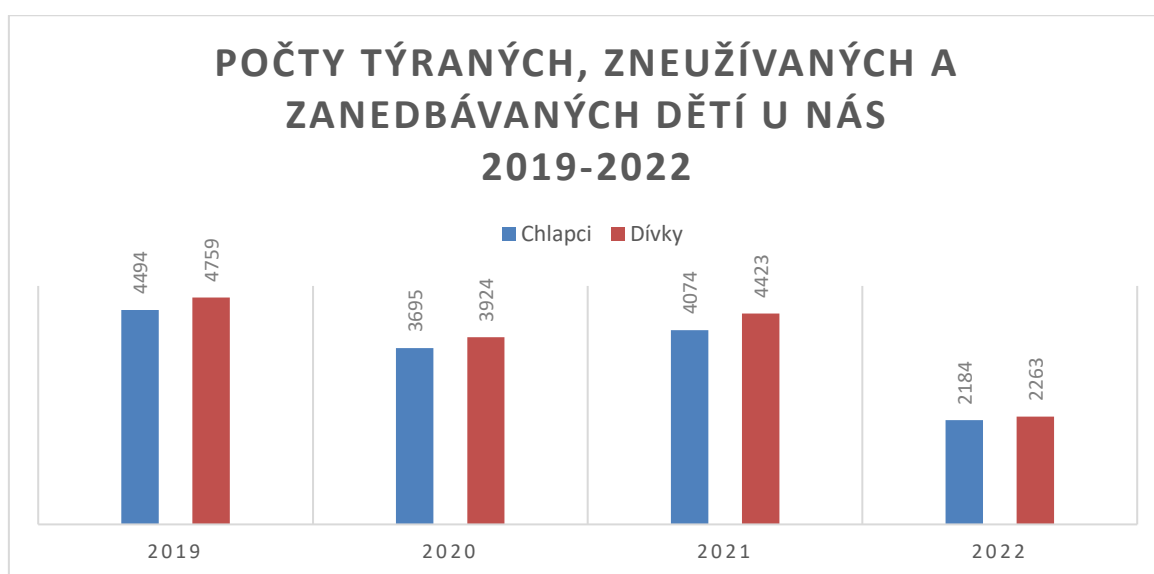
¹⁰⁰ DUNOVSKÝ, Jiří; DYTRYCH, Zdeněk; MATĚJČEK, Zdeněk. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995, s. 24. ISBN 80-7169-192-5.

¹⁰¹ FABIAN, Katalin (ed.). *Domestic Violence in Postcommunist States: Local Activism, National Policies, and Global Forces*. Indiana University Press, 2010. s.10. ISBN 0253222184.

násilných otců. Děti v pozici svědků domácího násilí se v problémových domácnostech objevují kolem 90 %, nicméně přímými oběťmi je až 48 % jedinců.¹⁰²

Graf 1 ukazuje počty týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí v České republice, a to od roku 2019 do roku 2022. Dívky jsou patrně o něco ohroženější než chlapci. Z podrobnějších dat dohledatelných na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí také vyplývá, že nejvíce případů domácího násilí se týká dětí ve věkové kategorii od 6 do 15 let.

Graf 1 Počty týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí podle MPSV 2019-2020

Zdroj: podle dat MPSV vytvořila autorka

Od začátku 21. století do roku 2011 dosáhl počet týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí 31 653.¹⁰³ V následující tabulce jsou uvedeny jednotlivé roky s konkrétními čísly. Je naprosto šokující, že počet obětí, jež byl na začátku roku 2012 sečten za uplynulých jedenáct let, je téměř shodný s počtem obětí z mého grafu, tedy za pouhé čtyři roky. Otázkou je, zda se takto markantně zhoršila situace týkající se domácího násilí, nebo

¹⁰² HRONOVÁ, Martina; MARVÁNOVÁ VARGOVÁ, Branislava; VAVROŇOVÁ, Marie; PROKOPOVÁ, Zdena a PAVLÍKOVÁ, Iva. *Manuál pro učitele: škola a děti vystavené domácímu násilí*. Online. 2. aktualizované. ROSA centrum pro ženy, 2023, s.7. Dostupné z: <https://www.stopnasili.cz/wp-content/uploads/2023/10/Manual-ZS-Rosa-2023.pdf>. [cit. 2024-03-16].

¹⁰³ NADACE NAŠE DÍTĚ. Počty týraných a zneužívaných dětí v ČR jsou stále vyšší. Online. *Nadace Naše dítě*. 2012. Dostupné z: <https://www.nasedite.cz/archiv-tiskovych-zprav-detail/pocty-tyranych-a-zneuzyvanych-deti-v-cr-jsou-stale-vyssi-155/>. [cit. 2024-03-13].

se jen zvýšila oznamovanost těchto případů. Každopádně to dokazuje, že domácí násilí páchané na dětech rozhodně není zanedbatelným problémem.

Tabulka 1 Počty týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí podle MPSV 2000-2011

Počty týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí 2000-2011¹⁰⁴	
2000	1357
2001	1406
2002	1235
2003	1615
2004	1726
2005	1983
2006	1593
2007	1884
2008	1978
2009	4447
2010	5787
2011	6642
CELKEM	31653

Zdroj: podle dat Nadace Naše Dítě upravila autorka

Na závěr této kapitoly uvádím konstatování z úst speciální pedagožky Kláry Šimáčkové Laurenčíkové, jež věřím, že přidá na závažnosti tématu: „*V horizontu posledních osmi let je zmapováno 44 případů, kdy došlo k úmrtí dítěte v důsledku domácího násilí. Až 800 dětí skončilo s vážnými následky.*“¹⁰⁵ Pojďme s tím tedy společně zkusit něco udělat.

¹⁰⁴ Zanedbávání jako forma násilí páchaného na dětech se ve statistikách objevuje poprvé v roce 2009.

¹⁰⁵ ŠIMÁČKOVÁ LAURENČÍKOVÁ, Klára. Rozhovor. In: *Houpačky*. Rozhlas, Radio wave, 5. červenec 2023. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/napsal-mi-ze-svoje-dite-zmlati-kdykoli-bude-chtit-potrebujeme-zakon-ktery-9027249>

3 Prevence domácího násilí a pomoc jeho obětem

Předcházet domácímu násilí bychom měli nejen kvůli následkům, které to zanechává na samotných obětech tohoto trestného činu, ale i kvůli těm, které ovlivňují celou společnost. Do celého procesu řešení případů domácího násilí je zapojeno spousta složek čerpajících z veřejných rozpočtů. Jsou jimi policejní složky, soudy, zdravotnictví, sociální služby či právní pomoc. Traumatizovaná oběť bývá častěji (dočasně) ekonomicky neaktivní, jsou jí vypláceny nemocenské dávky či dávky v nezaměstnanosti a podobně.¹⁰⁶ Prevence je tedy důležitá v posílení a zlepšení naší společnosti v mnoha ohledech. Přijde mi rozumnější vynaložit peníze spíše na prevenci, než pak několikanásobně vyšší částky věnovat řešení již vzniklého problému.

Obecně se prevence rozděluje na tři složky: prevenci primární, sekundární a terciární.

Primární prevence se zaměřuje na předcházení vzniku problému. V souvislosti s domácím násilím jde o zamezení výskytu nových případů. Primární prevence se zaměřuje na zvýšení informovanosti společnosti za pomoci masových sdělovacích prostředků, institucí týkajících se dětské problematiky, škol či samotných zákonů. Osvěta se týká rodičů, zaměstnanců školy, lékařů a dalších osob, jež s dítětem v průběhu svého života přicházejí do styku. Edukovat je zapotřebí i děti a mládež.¹⁰⁷ Děti by si měly uvědomovat, že o svém těle rozhodují samy. Neměly by být nucené k žádnému kontaktu, který samy nechtějí. Pojďme normalizovat, že děti mohou říct ne na doteky či polibky nejen vůči svým příbuzným, ale i všem ostatním.¹⁰⁸

Sekundární prevence přichází v momentě, kdy k domácímu násilí již dochází. Klíčová je snaha co nejdříve zachytit a identifikovat situaci a pokud možno co nejvíce zabránit škodám. To znamená poskytnout potřebnou pomoc obětem formou poradenství, terapie či

¹⁰⁶ VŠETIČKOVÁ, Simona, Michal ZDENĚK a Peter MOLNÁR. *Analýza ekonomických dopadů domácího násilí*. Praha: Ivy Street, s. r. o, 2017, s. 5-8. ISBN K 93952.

¹⁰⁷ VANÍČKOVÁ, Eva; PROVAZNÍKOVÁ, Hana a HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 1995, s. 38. ISBN 80-85529-17-3.

¹⁰⁸ PETRÁKOVÁ, Lucie; VRÁTNÝ, Michal, 2022. 99. Lucie Hrdá: Znásilnění je vražda duše. In: *Kouli podcast* [podcast]. 4. 7. 2022 [cit. 11-7-2023]. Dostupné z: <https://talk.youradio.cz/porady/kouli-podcast/99-lucie-hrda-znasilneni-je-vrazda-duse>

krizové intervence.¹⁰⁹ Jedna věc je poskytnutí pomoci, věc druhá je ovšem poskytnutí opravdové pomoci s dostatečnou dávkou pochopení a laskavosti. Systémové násilí se bohužel dotýká spousty obětí. V tom případě se trauma znovu otevírá a jen prohlubuje. I tento přístup ze strany některých institucí přispívá k bagatelizaci domácího násilí a odrazuje oběti od nahlašování tohoto trestného činu.

Terciární prevence se potýká s již vzniklými následky. Snaží se je zmírnit a zabránit rozvinutí dalších negativních dopadů. Primárně se jedná o psychologickou pomoc zaměřenou na znovuzачlenění do společnosti a návrat do „normálního“ života.¹¹⁰ Resocializační tendence se netýkají pouze obětí ale i násilných osob. V Norsku například existují centra, která poskytují násilným mužům intervenční služby a terapeutické programy.¹¹¹ Tamní organizace se nazývá Alternativa násilí (ATV) a mimo jiné v ní již pár desítek let pracuje i česká psycholožka Barbora Jakobsen. Česká republika je v tomto ohledu sice pozadu, nicméně i u nás jsou podobné služby násilným osobám v omezeném množství poskytovány, a to v rámci českých věznic. Krokem vpřed je nicméně vydání knihy *Násilí je možné zastavit*, na které spolupracovali čeští a norští odborníci včetně již zmiňované Barbory Jakobsen, a která je volně ke stažení v elektronické verzi.¹¹²

Laická pomoc

V momentě, kdy dojde k trestnému činu domácího násilí, je zapotřebí rychle zakročít a podat pomocnou ruku. Okolí oběti mívá potíže s tím, jak vůči takové osobě reagovat. Často se rozhodne raději o činu nemluvit a snaží se, aby oběť tuto vzpomínku vytěsnila. To je ovšem chyba. Aby se oběť mohla vyrovnat s traumatickou událostí, musí na tom sama *aktivně zpracovat a emoce ventilovat*, nikoli pokusit se zapomenout. V průběhu zpracovávání traumatu se oběť mnohdy nevyhne sebeobviňování. Je tedy důležité ubezpečit

¹⁰⁹ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 151. ISBN 978-80-7367-690-2.

¹¹⁰ VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-4849-8.

¹¹¹ ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011, s. 154. ISBN 978-80-7367-690-2.

¹¹² HUMPÁLOVÁ, Johana. Lidé s násilím žít nechtějí, v tom je naděje, říká psycholožka Barbora Jakobsen. In: *VOXPOT: reportáže, které spojují Česko se světem* [online]. [cit. 2024-03-24]. Dostupné z: <https://www.voxpot.cz/lide-s-nasilim-zit-nychteji-v-tom-je-nadeje-rika-psycholozka-barbora-jakobsen/>

tuto osobu o tom, že za *trestný čin* je zodpovědný pouze *pachatel* a nikdo jiný. Mezi následky domácího násilí patří samozřejmě i určitá změna chování osoby, která jím byla postižena. Může se objevit vyhýbavé chování, spánkové poruchy, poruchy příjmu potravy a spousta dalšího. Blízké okolí by mělo být v tomto případě *tolerantní* a *chápaté* vůči, z jejich pohledu, netradičním a „nenormálním“ reakcím oběti. Jedná se o adekvátní reakce na traumatický prožitek. Pokud tyto potíže samy nevyzmizí, správnou volbou je vyhledání profesionální psychologické pomoci. To, co my považujeme za samozřejmost, nemusí být automaticky samozřejmostí pro oběť. Myšlenka na domov jako na *bezpečné místo* je narušena a *důvěra* se stává nedostatkovým zbožím. Důvěra je velmi křehkou a delikátní záležitostí a buduje se obtížně. Jedním z obvyklých východisek pro oběť je proto izolace a stranění se kontaktu s lidmi, dokud si není jistá, že jí nebude znovu ublíženo. Stěžejní kroky představuje také podpora v rámci znovunabytí víry v sama sebe a ve své vlastní schopnosti a k tomu jakýkoli druh asistence v průběhu řešení případu. To může znamenat doprovázení do příslušné instituce, vyhledávání užitečných informací a podobně.¹¹³ V každém případě je více než vhodné vyhledat profesionální pomoc a obrátit se na organizace poskytující psychologické, právní či sociální služby.

3.1 Role školní instituce v rámci prevence a pomoci obětem domácího násilí

Škola tvoří prostor, ve kterém děti za svůj život stráví spoustu času. Pro děti sužované domácím násilím může škola navíc představovat bezpečný prostor, jež doma bohužel postrádají. Pracovníci škol se s žáky vídají pravidelně, tudíž mají jedinečnou možnost odhalit případ studenta či žáka ohroženého domácím násilím. Zároveň škola v některých oblastech částečně doplňuje či nahrazuje rodičovskou výchovu. Proto může sehrát důležitou roli v rámci primární prevence.

Není zapotřebí, aby učitelé bezchybně znali problematiku domácího násilí. Důležité je, aby uměli rozeznat signály značící špatné zacházení s dítětem, a v případě podezření

¹¹³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, s. 128. ISBN 978-80-247-2014-2.

ihned nahlásili příslušnému orgánu. Každý občan má v této situaci totiž tzv. *ohlašovací/oznamovací povinnost*.¹¹⁴

Tato povinnost vychází z trestního zákoníku a ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí.¹¹⁵ V trestním zákoníku se to týká především § 367 *Nepřekážení trestného činu* a § 368 *Neoznámení trestného činu*. V případě, že člověk nepřekazí nebo neoznámí trestný čin, o kterém se dozvěděl či vůči němuž má podezření, sám se vystavuje riziku stíhání za trestný čin. Může být odsouzen k trestu odnětí svobody až na 3 roky.¹¹⁶ *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí* dále poskytuje možnost komukoli oznámit své podezření orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). Dítě samotné má také právo obrátit se na tento orgán nezávisle na svých rodičích. Pracovníci v zařízeních pro děti, nemocnicích a podobných místech jsou dle tohoto zákona povinni oznámit své podezření. Mohou tak učinit i anonymně.¹¹⁷

3.1.1 Prevence domácího násilí ze strany učitele

Vytvořením bezpečného a podpůrného zázemí může učitel předejít do budoucna mnoha potížím. Nastolení přívětivé atmosféry s nulovou tolerancí k násilí, šikaně a podobným negativním jevům, je prvním krokem v rámci primární prevence. Učitel by měl zachovat klidnou hlavu a klidný hlas, podporovat spolupráci na úkor soupeření a v případě, že nastane vyhrocená situace, měl by ji umět správně vyhodnotit a pracovat s ní.¹¹⁸¹¹⁹

O násilí obecně by se ve výuce mělo více mluvit. Obohacení rámcově vzdělávacích programů o problematiku domácího násilí by nebylo od věci. Dítě by si mělo být vědomo toho, že pokud k takovému jednání dochází u nich doma, tak to rozhodně není správné

¹¹⁴ SEDLÁK, Jiří. Pomoc učitelů obětem domácího násilí: bariéry a mýty. *Pedagogická orientace*. 2008, roč. 18., č. 3, s. 92-99. ISSN 1211-4669.

¹¹⁵ CIMRMANNOVÁ, Tereza. *Krize a význam pomáhajících prvního kontaktu: aplikace v kontextu rodinného násilí*. Praha: Karolinum, 2013, s. 168. ISBN 978-80-246-2205-7.

¹¹⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů* 8.1. ISSN 1211-1244.

¹¹⁷ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů* 30.12.

¹¹⁸ HRONOVÁ, Martina; MARVÁNOVÁ VARGOVÁ, Branislava; VAVROŇOVÁ, Marie; PROKOPOVÁ, Zdena a PAVLÍKOVÁ, Iva. *Manuál pro učitele: škola a děti vystavené domácímu násilí*. Online. 2. aktualizované. ROSA centrum pro ženy, 2023, s. 30. Dostupné z: <https://www.stopnasili.cz/wp-content/uploads/2023/10/Manual-ZS-Rosa-2023.pdf>. [cit. 2024-03-16].

¹¹⁹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2010. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*. Msmt.cz [online; cit. 2024-03-16]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

a mělo by co nejdříve vyhledat pomoc. Toto téma se může rozvíjet napříč předměty formou různorodých metod a způsobů. V českém jazyce a literatuře se může pracovat se slohovými pracemi zaměřenými na rodinu a vztahy v ní nebo lze seznámit děti s tímto tématem v rámci čtenářské gramotnosti. Cizí jazyk poskytuje možnost použití poslechu tematického příběhu s porozuměním. Člověk a jeho svět jako vzdělávací obor představuje stavební kámen v poznávání sebe sama, utváření mezilidských vztahů a v pochopení fungování světa kolem nás. Občanská výchova může nabídnout pohled na řešení konfliktů či hlubší pochopení rodinných a širších vztahů. Poučit se z minulosti a získat pohled na proces kultivace člověka v průběhu dějin můžeme skrze dějepis. Lekce sebeobrany prostřednictvím předmětu tělesné výchovy by se také mohla v tomto případě hodit. Jsou předměty k tomu vhodnější a pak ty méně vhodné, nicméně je zde mnoho možností, jak přiblížit žákům či studentům tematiku domácího násilí a násilí obecně.¹²⁰

Domácí násilí je opředeno všemožnými mýty, včetně například genderových stereotypů, i mezi dospělými jedinci, natož pak mezi dětmi. Je tedy žádoucí takové mýty bourat a vysvětlovat je. Aby mohlo docházet k řádné edukaci žáků a studentů, musí být proškoleni sami učitelé. Ti pak budou schopni nejen poskytnout informace vedoucí k prevenci, ale budou schopni i včasné identifikovat ohrožené dítě a umět mu pomoci.¹²¹

Postup prevence se určitým způsobem liší u mladších a starších žáků či studentů. Mladší žáci by si měli osvojit schopnost řešení konfliktů adekvátním a bezpečným způsobem. Učitelé by jim měli poskytnout veškeré potřebné informace k potřebnému volání o pomoc a měli by být schopni vyslechnout dítě v ohrožení. U starších jedinců je třeba se zaměřit na vztahy hlouběji. Konkrétně například na vymezení zdravého a nezdravého vztahu, uvědomění si určitých hranic a rozpoznání varovných signálů. Opět by měli být od svého učitele poučeni o možnostech, které mají v případě hrozby nebezpečí domácího násilí. Zároveň lze alespoň zčásti rozbourat genderové stereotypy. Jak dívky, tak chlapci by se měli

¹²⁰ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2023. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Msmt.cz [online; cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

¹²¹ HRONOVÁ, Martina; MARVÁNOVÁ VARGOVÁ, Branislava; VAVROŇOVÁ, Marie; PROKOPOVÁ, Zdena a PAVLÍKOVÁ, Iva. *Manuál pro učitele: škola a děti vystavené domácímu násilí*. Online. 2. aktualizované. ROSA centrum pro ženy, 2023, s. 29. Dostupné z: <https://www.stopnasili.cz/wp-content/uploads/2023/10/Manual-ZS-Rosa-2023.pdf>. [cit. 2024-03-16].

naučit přiměřeně používat svou sílu. Dívky především v rámci sebeobrany a chlapci, jenž jsou většinou silnější než dívky, by si měli uvědomovat, že násilí není vždy tou správnou cestou.¹²²

Existují publikace, které by mohly být nápomocné v oblasti prevence, nicméně i v případě, kdy se jedná již o ohrožené dítě. První z publikací je čítanka pro nejmladší děti školního věku. Je uzpůsobená k pochopení i těmi nejmenšími. Má formu omalovánek a učí děti stanovovat si vlastní hranice. **Umím říct NE** je v elektronické verzi k dispozici zdarma.¹²³ Pro starší ročníky, především pak ty na středních školách, vyšla kniha **To si líbit nenechám**. Týká se osobních vztahů, vymezení hranic, domácího násilí či zkracení vzteku. Publikace poukazuje na varovné signály začínajícího toxického vztahu, tudíž může sehrát důležitou roli v předejití případnému potencionálnímu domácímu násilí.¹²⁴

3.1.2 Pomoc ohroženým dětem ze strany učitele

Učitelé jsou s dětmi v poměrně úzkém kontaktu. Kromě rodičů jsou to právě oni, kdo nejvíce ovlivňují život dítěte. Každý člověk je jinak citlivý a vnímavý, nicméně schopnost vnímat varovné signály ohroženého dítěte se dá cvičit. Zároveň se učitel nemusí bát, že celá tíha nějakého posuzování spadá na něj. Učitel má v případě podezření oznamovací povinnost a o vyhodnocení situace se dále stará odborník.¹²⁵

„Nepříznivá domácí situace se odráží jednak v prožívání dítěte, v jeho chování, v sociální interakci s okolím. Předpokladem je, že učitel dítě zná, ví, jak obvykle reaguje, jak se chová – a pokud dojde k nějaké změně, mělo by to být signálem, že něco není v pořádku. Nemusí to znamenat, že je dítě svědkem, nebo dokonce objektem domácího násilí, je ale potřeba začít přemýšlet, jaká je příčina této změny.“¹²⁶

¹²² Tamtéž, s. 29.

¹²³ HRONOVÁ, Martina a MICHAELA, Černická. *Už umím říci NE*. Online. 2. ROSA centrum pro ženy, 2023. Dostupné z: https://www.stopnasili.cz/wp-content/uploads/2023/10/Uz-umim-rici-NE_2023_online-verze-FIN.pdf. [cit. 2024-03-16].

¹²⁴ *To si líbit nenechám*. 2. aktualizované. ROSA – centrum pro ženy, 2023.

¹²⁵ *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě ve škole – doporučené postupy pro pracovníky škol*. Sirius, 2023. ISBN 978-80-909017-2-8.

¹²⁶ Škola jako jediný prostor bezpečí. *Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*. 2024, roč. 127, č. 10. [online; cit. 2024-03-10] Dostupné z: <https://www.digiport.cz/moje/knihovna/floowie/1798?page=2>.

Varovných signálů existuje spousta. Podle následujícího shrnutí znaků je možné se jednodušeji orientovat v situaci s ohroženým jedincem. Nejedná se ani zdaleka o plný výčet všech možných symptomů a signálů.

Po **fyzické stránce** si všímáme různých podlitin, ran, jizev, popálenin a podobně. Jedná-li se o domácí násilí, není náhoda, že se zranění objevují pravidelně a na podobných neočekávaných. Dítě si občas vymyslí příčinu vzniku svého zranění, aby „chránilo“ svého rodiče. Pokud zranění neodpovídá historice, je třeba upozornit. K dopadům domácího násilí na dítě patří hojné bolesti hlavy, břicha. Dbát zvýšené opatrnosti by se mělo v případě, že máme podezření na to, že o dítě není dostatečně postaráno. Obvyklým znakem je nedostatečná hygiena, nenošení svačin do školy, přecházení nemocí či nošení špinavého a potrhaného oblečení.¹²⁷

Své **chování** v závislosti na probíhajícím domácím násilí mění jak ohrožené dítě, tak samotný agresor. Dítě se o zanedbávání svěruje například svým kamarádům, násilí se objevuje v jeho kresbách, hrách či projevu. Zcela obvyklým znakem je častá absence dítěte ve škole kvůli rodiči, který brání svému potomkovi v docházce záměrně. Ohrožené dítě začíná být pozadu oproti svým vrstevníkům, zhoršují se mu známky, nedokáže udržet pozornost, postihuje ho vývojová regrese, nechce se vrátit ze školy domů nebo se dokonce návratu nepřírozeně bojí. Násilná osoba se často nevyhýbá návykovým látkám všeho druhu, snaží se o získání naprosté kontroly nad svým dítětem a používá nepřiměřené až kruté výchovné metody, kterými ohrožené dítě ponižuje a připravuje jej o sebevědomí.¹²⁸

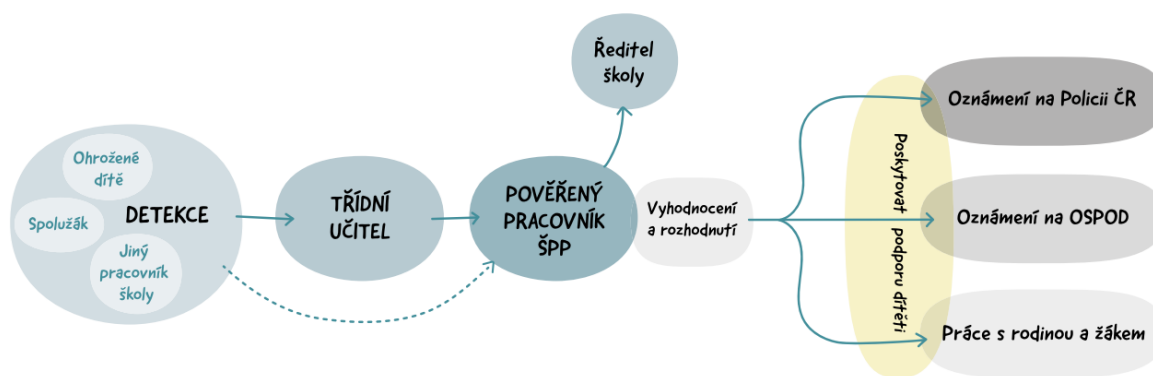
Ohrožení rozlišujeme akutní, tedy bezprostřední, a chronické. O akutní ohrožení se jedná, pokud učitel viděl násilnou osobu ohrožovat své dítě, pokud se mu dítě svěřilo s takovým jednáním, nebo pokud si na dítěti všiml viditelných zranění, které jsou zdraví či život ohrožující. V takovém případě je učitel povinen dítě zabezpečit, v případě potřeby ošetřit a neprodleně zavolat na Policii ČR a orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD). Pokud to situace vyžaduje, učitel se nadále řídí pokyny těchto orgánů. Na závěr sepíše záznam o celé události. Chronické ohrožení představuje situace, ve kterých je dítě

¹²⁷ BLAŽKOVÁ, Kateřina, Roman PETRENKO a kol. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže: Příloha č. 5.* 2024, s. 2.

¹²⁸ Tamtéž, s. 3.

dlouhodobě vystavováno násilnému chování, zanedbávání, a zanechalo to na něm negativní následky. Takové dítě není momentálně v bezprostředním ohrožení, nicméně takové situace často eskalují. Pokud si takového případu učitel všimne, je potřeba, aby si nechal poradit od odborníků a nechal je samotné vyhodnotit situaci. Jestliže má pedagog podezření na ubližování dítěti ze strany jednoho z rodičů a dítě je nyní právě v jeho péči, měl by postupovat stejně jako v případě akutního ohrožení dítěte. Tedy kontaktovat příslušné orgány, a nakonec sepsat záznam o události.¹²⁹

Obr. 1 Schéma postupu školy v situaci ohroženého dítěte

Zdroj: MŠMT

3.2 Pomáhající organizace, místa pomoci a jejich kontakty

S ohledem na téma této bakalářské práce zde uvedu spíše organizace zaměřené na dětské oběti domácího násilí. Následující výčet se skládá pouze z vybraných institucí či zajímavých projektů. Podobných institucí, byť širěji zaměřených, u nás existuje samozřejmě více.

„Dětství bez násilí.“ je motto neziskové organizace s názvem **Centrum LOCIKA, z. ú.**, která původně vznikla jako projekt neziskové organizace Acorus. Zaměřuje se na pomoc dětským obětem domácího násilí a poskytuje odbornou pomoc i jejich rodičům. Poskytují mimo jiné i online poradenství a spoustu možností ohledně vzdělávání

¹²⁹ SOFA. *Karta KID*. Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání, z.s, 2022. Dostupné z: https://www.kartakid.cz/app/webResources/scormWorkDir/scorm_2005583891685981349/scormcontent/assets/uR7K0KqLipr3BiZN_-Z89M_Yh0DC98tVX-KID_Karta_Skolstvi.pdf

týkající se domácího násilí. Mají také na svědomí založení prvního dětského advokačního centra u nás. V případě potřeby je možné centrum kontaktovat prostřednictvím emailu, webového formuláře či telefonního čísla: info@centrumlocika.cz, +420 734 441 233.¹³⁰

Linka bezpečí představuje nonstop bezplatnou a anonymní telefonickou linku pomáhající dětem a mladistvým po celé naší republice již od roku 1994. Stala se tak druhou evropskou linkou tohoto typu. Zasazují se o osvětu nejen na školách, ale i směrem k široké veřejnosti. Jedna z takových iniciativ nese název Linka bezpečí NAŽIVO. Dostupné jsou online konzultace formou chatu, prostřednictvím emailu či telefonního čísla: pomoc@linkabezpeci.cz, 116 111. Webová stránka je dokonce opatřena tlačítkem s nápisem *Rychle schovat*, která v případě potřeby ihned přesměruje adresu na domovskou stránku Googlu.¹³¹

Brněnská **Spondea** pomáhá ohroženým dětem. Realizuje různá školení, besedy či stáže a jejím specifikem je i zaměření na zvládání vzteku. Neorientuje se jen na domácí násilí, ale snaží se například o zmírnění negativních dopadů na dítě v případě rozvodu rodičů. Kontaktních emailů a telefonních čísel zde mají hned několik, a to v závislosti na konkrétním problému, který potřebujete řešit. V případě krizové situace se lze obrátit na: krizovapomoc@spondea.cz nebo například na +420 608 118 088. Pokud se problém týká přímo domácího násilí, tak je kontakt následující: intervencni-centrum@spondea.cz nebo třeba +420 739 078 078. Na závěr ještě oblast zaměřená na zvládání vzteku: vztek@spondea.cz nebo telefonní číslo +420 725 005 367.¹³²

Jediným svého druhu je u nás Dětské krizové centrum. Orientuje se na týrané, zneužívané a zanedbávané děti. Konkrétně se jako jediné soustředí na sexuální zneužívání dětí. Umožňuje využití své nonstop Linky důvěry: +420 241 484 149. Nechybí zde linka pro problematiku rizik kyberprostoru, což se v dnešní době stává stále větším a větším problémem: +420 778 510 510. Jako u jiných institucí, i tady je možnost online poradenství prostřednictvím chatu, hovorů přes Skype či email: problem@дитеkrize.cz. Nabízené

¹³⁰ CENTRUM LOCIKA. *Centrum LOCIKA* [online; cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://www.centrumlocika.cz/>

¹³¹ LINKA BEZPEČÍ. *Linka Bezpečí* [online; cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://www.linkabezpeci.cz/>

¹³² SPONDEA, z. ú.. *Spondea* [online; cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://www.spondea.cz/cz>

ambulantní služby je možné si zařídit na telefonním čísle nebo emailem: [+420 241 480 511](tel:+420241480511), ambulance@ditekrize.cz. „*Chceš-li zachránit svět, začni tím, že zachrániš dítě!*“¹³³

Mobilní operátor Vodafone má na svědomí webovou stránku, ale hlavně stejnojmennou **mobilní aplikaci Bright Sky**. Uživatel si může sám zvolit, jak bude aplikace vypadat. Může se maskovat za hru, kalendář či vypadat jako aplikace předpovědi počasí. Lze velmi snadno přepínat mezi diskretním a běžným režimem, aby bylo používání aplikace co nejbezpečnější. Kromě informací o domácím násilí služba poskytuje bezpečnostní kontakty, včetně digitálních policejních služeben, kam lze nahlásit trestný čin prostřednictvím videohovoru, a možnost psát si deník přímo v aplikaci.¹³⁴

S velmi zajímavým způsobem osvěty přišla nezisková organizace SOFA (Society for All). Jejich projekt nese název **Signály**. Týká se workshopů, seminářů a školení pro odborné pracovníky, kteří se setkávají s ohroženými dětmi a pracují s nimi. Dominantou projektu je ovšem e-learning **Jak identifikovat ohrožené dítě**. Jde o kurz, který má za úkol naučit různé profese rozeznávat varovné signály a identifikovat ohrožené dítě. Celým kurzem provází herec Marek Němec, který se průběžně objevuje ve vzdělávacích videích a hlasových záznamech. Jednotlivé kapitoly bývají zakončeny kvízem, který prověří znalost probraného tématu. Ke kurzu patří také handout, který se vyplňuje v průběhu a lze jej vytisknout nebo vyplňovat v elektronické podobě. Ten může sloužit po dokončení kurzu jako pomůcka pro osobu, jež kurz absolvovala. Důležitou součástí je Karta KID. Řekněme, že to je jakási pomocná brožurka. Poskytuje pomocná vodítka užitečná v případě identifikace ohroženého dítěte a především popisuje postup řešení situace. Existují dvě verze této karty. Jedna z nich je adresována dospělým. Své místo by jistě našla ve sborovně či v kabinetě každého učitele. Druhá brožurka je věnována dětem, které navádí, jak si říct o pomoc. Vyvěšením na nástěnce ve škole, někde na viditelném místě, se jistě nic nezkaží.¹³⁵

¹³³ DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM. *Dětské krizové centrum* [online; cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://www.ditekrize.cz/>

¹³⁴ NADACE VODAFONE. Aplikace Bright Sky CZ. In: *Nadace Vodafone*. 2019 [online; cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://www.nadacevodafone.cz/programy/technologie-pro-spolecnost/aktualni-projekty/aplikace-bright-sky-cz.html>

¹³⁵ SOFA. Jak identifikovat ohrožené děti. In: *SOFA Signály*. 2023 [online; cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://www.kartakid.cz/>

Bez trestu, z. s. je od roku 2021 pražským spolkem, který se zasazuje o lidská práva a zaměřuje svou pozornost na sexualizované a domácí násilí. Na stejnojmenném webu jsou zveřejňovány trestní rozsudky, které poukazují na nepřiměřené až nedostatečné trestání výše zmíněných trestných činů. Důležitým tématem, které tento web rozpoutává, je otázka povinného vzdělávání soudců a státních zástupců v mezioborových souvislostech. Ke zpracování může kdokoli zaslat i vlastní rozsudek: dabaze@beztrestu.cz. Pokud by měl někdo touhu se k iniciativě přidat, může zkusit štěstí zde: info@beztrestu.cz.¹³⁶

¹³⁶ BEZ TRESTU, z. s. Proti zlehčování sexualizovaného a domácího násilí. Pro férové tresty. In: *Bez trestu*. 2021 [online; cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://www.beztrestu.cz/>

4 Výzkum na domácí násilí páchané na dětech školního věku

Zatímco v teoretické části jsem se snažila objasnit základní problematiku týkající se domácího násilí páchaného na dětech za pomoci odborné literatury, článků a podobně, tato část bude zaměřena na hlubší porozumění tématu. Stejně jako předchozí část bude i tato částečně propojena s pedagogickým prostředím.

Praktická část se opírá o výpovědi jednotlivých respondentů, respektive respondentek, na téma domácího násilí. Pomocí jejich příběhů mám možnost zkoumat tento problém z pohledu těch, kterých se to týká nejvíce. Mohu tak porovnat, jak moc a jestli vůbec se teorie liší od praktické stránky věci.

4.1 Cíle výzkumné sondy

Praktická část obsahuje rozšíření tématu domácího násilí páchaného na dětech za pomoci rozhovorů s respondenty, jež si přímo něčím takovým prošli či je to nějakým způsobem silně zasáhlo. Výzkum se zaměřoval na jevy často s domácím násilím páchaným na dětech spojované. V průběhu rozhovorů došlo k postupnému otevření mnoha zajímavých témat, kterým došlo k aktualizaci celé struktury výzkumu.

Cílem výzkumu bylo ukázat, jaký vliv má domácí násilí páchané na dítěti na jeho budoucí život, jakými zákonitostmi je týrání doprovázeno nebo jak se dítě ohrožené domácím násilím chová a projevuje vůči okolí.

Některá témata či výzkumné otázky, kterými se zde zabývám:

- Transgenerační přenos
- Vzdání se mateřství z obavy, že se stanu špatným rodičem
- Sofistikované skrývání bití
- Absurdita trestání, tělesné tresty ve výchově
- Omezování základních potřeb dítěte
- Přetvářka agresora i ohroženého dítěte
- Nejednotná typologie oběti
- Sebeobviňování dítěte, neadekvátní vyhodnocení situace
- Tabu ohledně psychologické pomoci

4.2 Metodika výzkumné sondy

S ohledem na problematiku bakalářské práce a také na to, že o domácím násilí obecně již existuje určité množství kvantitativních výzkumů, pro tento výzkum jsem vybrala metodu kvalitativní. Kvalitativní výzkum umožňuje hlubší proniknutí do problematiky a zjištění subjektivních, detailních a komplexních informací. Na základě výpovědí jednotlivých respondentů mohu následně induktivně zkoumat, zda data vykazují určité pravidelnosti či nikoli.

4.2.1 Metoda sběru dat a výběr respondentů

Abych měla jistotu, že participantům nebude rozhovor se mnou nepříjemný, a že budu moci přizpůsobovat otázky na základě jejich bezprostředních reakcí, zvolila jsem *polostrukturovaný rozhovor*. Zároveň byla na začátku respondentům poskytnuta jakási volnost, aby svůj příběh popsali podle svého. S cílem hladkého průběhu rozhovoru jsem pokládala doplňující či naváděcí otázky. Respondenty jsem se celkově snažila přerušovat či doplňovat minimálně, abych zachovala co nejvyšší autenticitu.

Jednotlivé rozhovory probíhaly v průběhu zimního a letního semestru roku 2024 a to prostřednictvím sociální sítě Instagram. Tato platforma byla zvolena z důvodu, že k prvotnímu kontaktu s respondenty došlo právě přes tuto aplikaci, a zároveň proto, že tato aplikace umožňuje hovory na dálku.

Ze všeho nejdříve jsem se snažila obrátit na instituce, díky kterým bych mohla získat pohled „do zákulisí“ této problematiky, nicméně i přes velmi vstřícné odpovědi se ukázalo, že tudy cesta nepovede. Spousta z nich mi totiž s lítostí oznámila, že na tento typ spolupráce bohužel nemá časovou kapacitu. Proto mě po tomto neúspěchu napadlo využít sociální sítě. Obrátila jsem se na Instagramu na zakladatelky jednoho podcastu o opravdových zločinech a ty s radostí sdíleli můj příspěvek na svém profilu mezi své sledující. V příspěvku jsem stručně shrnula, o čem se chystám psát tuto práci a jaké respondenty hledám. Na základě toho se mi dobrovolně začali ozývat jednotlivci s tím, že jsou ochotni se o svůj příběh podělit. Na základě toho obsahuje výzkumný vzorek různé věkové rozmezí, socioekonomické zázemí, nicméně bohužel nezahrnuje různorodost pohlaví.

Vzhledem k citlivosti tématu a pocitu zachování určité anonymity jsme se s participanty dohodli na audiohovorech vedených přes Instagram. Vzhledem k vybranému způsobu rozhovorů je potřeba brát v úvahu určité aspekty, jež ovlivňují následnou analýzu. Může se jednat o potíže s internetovým připojením, technické problémy s počítačovým zařízením, ale i velmi omezenou nonverbální komunikaci.

Na samém začátku rozhovoru byli všichni obeznámeni s tématem práce a účelem výzkumu. Zároveň byli informováni o zachování anonymity jejich výpovědí, dobrovolnosti účasti a případné možnosti přerušení rozhovoru a zachování důvěrnosti dat. Se souhlasem všech participantů byly rozhovory nahrávány. To bylo učiněno z důvodu snazšího a přesného zpracování jednotlivých rozhovorů a možnosti zpětného poslechu.

V rámci přípravy na rozhovory jsem si vytvořila určitou strukturu a okruhy, které jsem používala jako jakýsi odrazový můstek. Nicméně se postupně objevovala nová a zajímavá hlediska či postřehy, kterými jsem tuto strukturu postupně aktualizovala. Každý rozhovor byl svým způsobem unikátní, protože každý respondent má svůj osobitý styl, a hlavně svůj vlastní zážitek s domácím násilím. Přesto jsem se snažila nacházet body, které všechny respondenty spojovaly.

Před samotným uskutečněním rozhovorů jsem provedla pasportizaci, jinými slovy shrnutí základních informací o respondentech, a to formou dotazníku. Mimo jiné obsahoval tento dotazník i otázku, zda existuje nějaké téma či zážitek, kterému by se respondent v průběhu rozhovoru raději vyhnul. Toto opatření pomohlo předejít nepříjemným situacím a pomohlo v navození důvěrné a příjemné atmosféře. Po dokončení rozhovorů jsem dále provedla transkripci, tedy přepis nahraných rozhovorů.¹³⁷ Umožnilo mi to lépe analyzovat data a ponořit se hlouběji do tématu výzkumu.

4.3 Rozhovory s respondenty

4.3.1 Stručná charakteristika respondentů

Rozhovory probíhaly s ženskými respondentkami ve věkovém rozmezí 20 až 38 let. Mezi respondentkami, které byly přímo zasaženy domácím násilím, se nacházel i rodič dítěte

¹³⁷ NOVOTNÁ, Hedvika; ŠPAČEK, Ondřej a ŠŤOVÍČKOVÁ, Magdaléna (ed.). *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019. ISBN 978-80-7571-025-3.

ohroženého domácím násilím, jehož nový životní partner byl agresorem. Objevuje se zde určitá diverzita v oblasti místa bydliště či nejvyššího stupně dokončeného vzdělání.

Tabulka 2 Základní informace o respondentkách

	Věk	Dokončené vzdělání	Pracovní stav	Kraj	Specifika
Respondentka č. 1	38	Střední s maturitou	Pracující	Hlavní město Praha	Matka ohrožené osoby
Respondentka č. 2	28	Střední s maturitou	Pracující	Hlavní město Praha	Ohrožená osoba
Respondentka č. 3	35	Střední s maturitou	Pracující	Středočeský	Ohrožená osoba
Respondentka č. 4	25	Magisterský titul	Pracující	Jihočeský	Ohrožená osoba
Respondentka č. 5	20	Střední bez maturity	Student/žák	Plzeňský	Ohrožená osoba

4.3.2 Struktura rozhovoru

Rozhovor byl sice koncipován do několika okruhů, nicméně u každého respondenta se ubíral trochu jiným směrem, protože každý příběh je unikátní. Obecně se otázky týkaly formy domácího násilí, toho, kdo byl agresorem, jak dlouho daná situace trvala, a jak dopadla či se vyřešila.

Na začátku respondenti dostaly tyto základní otázky a byla jim dopřána jakási volnost a možnost svého vlastního vyprávění. V případě potřeby jsem pokládala doplňující nebo navádějící otázky. Některý z respondentů mluvil sám od sebe, někdo měl naopak například problém s vybavováním si věcí, což je vzhledem k okolnostem naprosto pochopitelné. I tyto aspekty se projeví na výsledném rozhovoru.

Zabývala jsem se osobou agresora, jeho manipulativním chováním a přetvářkou, díky které formoval ohroženou osobu. Zaměřovala jsem se i na jeho rodinnou minulost z důvodu možného transgeneračního přenosu domácího násilí.

Dále jsem se zajímala o to, jestli domácí násilí mělo nějaký vliv na působení respondentek ve škole, v oblasti sociálních interakcí a dalších životních oblastech. Chtěla jsem tak zjistit, zda by pracovníci školy dokázali na základě jejich případné změny chování odhalit, že se jedná o ohrožené dítě. Zároveň mě zajímalo, jestli si respondentky v době, kdy probíhalo domácí násilí, uvědomovaly, co se děje. Zda byly s takovým nevhodným chováním ze strany druhých lidí obeznámeny, či měly za to, že je to naprosto běžné.

Zjišťovala jsem, jaký vliv měla tato událost na budoucí život jednotlivých respondentů. Jestli se potýkají s něčím negativním dodnes, nebo se jejich situace obešla bez větších následků. Tato oblast byla ve většině případů spjata s otázkou ohledně vyhledání psychologické pomoci či jiné formy pomoci.

4.3.3 Respondentka č. 1

První respondentka se od ostatních liší tím, že není přímou obětí, nýbrž matkou syna ohroženého domácím násilím. Agresorem v tomto případě byl respondentčin tehdejší partner, ke kterému se se synem přestěhovala, a nějakou dobu s ním a s jeho dvěma dcerami žila.

Základní linie situace

Přibližně v době, kdy se respondentka přestěhovala k tomuto partnerovi, se na základě pracovního vytížení a náročného stěhování zhroutila a skončila v nemocnici. Její syn mezitím již několik dní přebýval u jejího partnera. Když byl syn svou matku navštívit v nemocnici, svěřil se jí, že je její partner zlý, a že u něj nechce být. Respondentka si to tehdy omluvila tím, že její syn ještě není na nového partnera zvyklý, a že se určitě vše vysvětlí a vyřeší. Namlouvala si, že syn je zvyklý na její tolerantnější výchovu, která se od ostatních rodičů může lišit.

Partner se zpočátku jevil jako velmi sympatický, manuálně zručný, mezi svými přáteli velmi oblíbený a byl to navíc rodinný typ. Kvůli stěhování za ním se respondentka vzdala své práce a nějakou dobu poté trávila doma.

„No, on si jako zvyknul na to, že jsem doma. A hlavně, on to jako takhle vlastně chtěl, což mi na začátku nedošlo. On vlastně hledal nějakou ženskou, která bude bydlet a starat se o něj a o jeho děti, a to ideálně do konce školního věku jeho děvčátek.“

Respondentka se nicméně rozhodla, že být žena v domácnosti není nic pro ni, a našla si nové zaměstnání. Když se někdy vracela z práce dále, čekaly ji doma zvláštní situace. Zatímco obě dívky sledovaly televizi, její syn okopával záhonky. Partner to ospravedlnil tím, že syn zlobil a on ho tímto způsobem potrestal. Postupem času se začal syn partnera stranit a začal zlobit. Matka ho nacházela s rudýma očima od breku, ale syn odmítal povědět, proč plakal. Když se tato situace opakovala, respondentka neváhala a jednala. Se synem pod záminkou nákupu odjela, aby měla možnost s ním být o samotě. Syn se jí svěřil, že ho její partner šikanuje. Vyžaduje po něm všechny možné domácí práce, zatímco on sám s děvčaty si užívají sledování televize, shazuje ho, nadává mu a upřednostňuje své dcery ve všech možných ohledech. Jedna ze situací byla ta, kdy byl syn nucen v obrovském horku okopávat záhonky ve skleníku.

„Jednou jsem přišla domů a říkám, kde je [jméno syna]? Holky koukaly třeba doma na telku a on říká: No, on okopává záhonky. Aha. A proč to dělá sám a proč okopává záhonky? No, protože mě sral.“

„Svým dcerkám prostě jednou v létě říká: No, tak běžte do bazénu, chcete pít s ledem? Jo, [jméno syna], chceš pít? Hele, tamhle v rohu je dešťová voda.“

A to je jen zlomek situací, ke kterým došlo. Situace se vyhrocovaly a už se to nedělo jen skrytě, ale i před samotnou respondentkou. Bylo to na konci školního roku, kdy respondentka odvezla svého syna na hlídání k babičce, aby od něj partner „měl klid“. Vzali si oba jen pár základních věcí a už se k němu nevrátili. Začali spolu zcela nový život v malém bytečku, ale hlavně spolu a bez něj. Takže tento příběh si vysloužil šťastný konec.

„Vzala jsem [jméno syna] z toho domu a už jsme se nikdy nevrátili.“

Transgenerační přenos a chování agresora

Podle odpovědí respondentky byl, jak už víme, její tehdejší partner zpočátku ukázkový. Byly zde určité náznaky, nicméně nic, čemu by kdokoli z nás věnoval pozornost. Partner byl posedlý čistotou. Podle respondentky možná trpěl obsedantně kompulzivní poruchou. Respondentka například uklidila, vytřela a její partner to po ní šel zkontrolovat pomocí vatových tyčinek nebo vlhčených ubrousků. V tomto případě se ukázalo typické eskalování agresorova chování a jeho opatrnost vůči partnerce. Incidenty se stávaly v době, kdy byla respondentka v práci. Jakmile se z práce vrátila, vypadalo to doma jako obvykle.

„On právě třeba nutil [jméno syna] drhnout sprchovej kout kartáčkem, takže třeba zábava na 3 hodiny, než přijde mamka z práce, žejo. Ale jakmile se začala otvírat brána, tak říká: Hej, pojd' si sednout, zahrajeme play stration.“

U domácích prací to ovšem nezůstalo, jeho agresivní chování se stupňovalo. Syna psychicky týral úkoly i slovně.

„Třeba v noci k němu přišel a rozsvítil mu třeba na hodinu. To už ale bylo třeba dvě hodiny po tom, co syn šel spát. Přišel k němu a říká: Jak se ti spí v mym domě za moje peníze?“

Došlo dokonce k fyzickému násilí. Ze začátku se takovýmto způsobem choval pouze k partnerčinu synovi, nicméně svou agresi si postupem času vybíjel i na svých dcerách, a později i na partnerce. Což jen dokazuje postupnou eskalaci násilí. Svoje manipulativní chování nedokázal zkrotit ani vůči respondentce. Měl tendence ovládat a mít pod kontrolou naprosto všechno a všechny.

„On hrozně chtěl, abych odešla z práce. On měl jako rodinnej účet a chtěl, abych i já k němu chodila a prosila ho, aby mi dal třeba na tampony. Jo, on tenkrát vlastně chtěl, abych si veškerý svoje peníze, který jsem měla, převedla k němu, že to bude výhodnější z banky na spořicí účet, nějaký takový kecy. Tak to jsem jako samozřejmě neudělala.“

Na závěr jsme se dostaly i k rodinné historii tohoto partnera. Ukázalo se, že se s despotickým chováním potýkal celý svůj život. Měl svou vizi o dokonalé rodině, kterou si toužil splnit za každou cenu.

„To ho samozřejmě jako neomlouvá, ale vlastně on měl úplně stejně despotického otce a žili jsme ten model rodinnej, kterej měl on. Dvě dcery, který otec miloval, a syna, kterýho nenáviděl. A on si mě vlastně do toho svého života přivzal, aby si tenhle model asi moh' žít znova.“

Chování rodičů má nepopíratelně velký vliv na budoucí chování jejich dětí. Dítě se v raném věku formuje a je na rodičích, aby mu vštíply ty správné hodnoty. Je hodně důležité vysvětlit dítěti, že jsou situace, které nejsou v pořádku, a nemusí si je nechávat líbit. Naopak je dobré, aby věděli, že se nemají bát říct si o pomoc.

Škola a ohrožené dítě

V době, kdy se objevovaly první náznaky a syn se začal vyhýbat partnerovi, došlo i ke změnám v jeho chování celkově. Do té doby se choval slušně, nicméně pak začal dělat naschvály. Takové chování se mu vůbec nepodobalo. Dotklo se to nejen jeho chování doma, ale třeba i jeho školních výsledků.

„Já jsem tehdy chodila do práce víc a syn začal jakoby víc zlobit. Já jsem si říkala, dobrý, tak prostě chodil tenkrát do 3. třídy, tak asi prostě s ním cloumaj emoce a tak. [...] Najednou se fakt choval jako úplně, prostě jako malej smrad. Naschvál rozlil pití, přepínal televizi, dělal fakt takový věci, co před tím nedělal. Učil se tenkrát docela dobře, pak najednou kašlal na školu, přestal chodit na kroužky.“

Chování doma se změnilo o sto osmdesát stupňů, nicméně je otázka, do jaké míry se tyto změny chování projevovaly ve škole. Žádný z učitelů totiž nepojal podezření. Někdy se totiž chování doma a na veřejnosti diametrálně liší. Navenek dítě působí, jako že se doma nic neděje. Chce si mezi svými vrstevníky připadat normální.

Dopady domácího násilí na budoucí život

Odchod od agresora způsobil řadu změn k lepšímu. Synovi se evidentně ulevilo a začal se opět cítit bezpečně. Nicméně své dopady to celé mělo.

„Od té doby začalo zpátky jeho dětství a vrátil se mi jako zpátky povahově. Ale jako jsou dny, kdy vím, že se tý dětský duše jako strašně dotknul. A hrozně mě to jako bolí doted.“

Prohloubilo se tak pouto mezi matkou a synem. Nejsou zde žádné tajnosti. Syn se nebojí svoji mámě svěřit s čímkoli. I za cenu toho, že z toho nebude zrovna nadšená. Tenhle typ vztahu je oboustranný. Jeho matka nevymýšlí žádné milosrdné lži, ale místo toho pěkně rozumně vysvětlí, o co v dané situaci šlo. Dítě se dokáže vypořádat se spoustou věcí, záleží jen na tom, jak se mu podají dané informace.

„Já jsem jako jeho nejlepší kámoš, akorát v maminčiný podobě.“

4.3.4 Respondentka č. 2

Respondentka vyrůstala se svou o sedm let starší sestrou a otcem. V útlém dětství totiž přišla o matku. Role rodiče nakonec skončila na starší sestře, protože otec se svým dětem nijak zvlášť nevěnoval. Otec si našel novou partnerku v době, kdy respondentce bylo 9 let, a ta vzala výchovu dětí plně do svých rukou. S touto partnerkou byl otec až do respondentčiných 18 let.

Základní linie situace

První moment, ve kterém si respondentka uvědomuje, že se k ní nevlastní matka chovala nepatřičně, byl před jedněmi Vánoce. Kvůli předčasně snědenému adventnímu kalendáři prý nevlastní matka hodila na respondentku obrovský svazek klíčů.

„Jako netrefila se, ale je to takovej první moment, kdy si pamatuju, že začala bejt vůči mně agresivní.“

Respondentka sama přiznává, že jako dítě byla nepořádná, a že je svým způsobem nepořádná doteď. Nicméně to není důvod, aby rodič reagoval tak agresivně a přehnaně. Respondentka nesčetněkrát opisovala stovky stránek textu, zažila různé formy vyhrožování, byly jí zabaveny hračky a podobně. Nevlastní matka jí vyhrožovala i vyhozením osobních věcí, které zbyly respondentce po její biologické matce. Několikrát ji dokonce některé z osobních věcí vyhodila do popelnice. To vše se zatím řadí pouze k těm nefyzickým trestům.

Došlo ovšem ke stěhování z města na venkov, což znamenalo, že otec byl kvůli práci většinu týdne mimo domov. Nevlastní matka otěhotněla a po respondentčiných dvanáctých narozeninách přivedla na svět holčičku. V té době docházelo již k fyzickým trestům. Nepochopitelná je i absurdita prohřešků, kvůli kterým se k fyzickým trestům uchýlovala.

Neuklizená sklenice, oblečení a podobně. K fyzickému trestání používala ruce, vařečky či dokonce anténu od auta.

Jednou došlo dokonce k vyhození oblečení. Bylo to o jarních prázdninách a v oblasti, kde tou dobou ještě mrzne. Respondentce bylo ponecháno jen to oblečení, co měla právě v tu chvíli na sobě. Respondentka byla každý večer nucena si veškeré prádlo vyprat a pověsit si ho venku. Kvůli mrazu prádlo do rána neuschlo, nicméně ona si ho stejně musela obléct. V tomto oblečení poté musela pracovat na zahradě.

„Musela jsem to vyprat všechno. A když jsem to chtěla pověsit doma, tak mě vyhodila ven s tím, že to mám pověsit tam, že jí to tam ještě nakape.“

Často ze strany nevlastní matky docházelo i k omezování základních lidských potřeb či základních dětských práv. Respondentce bylo zakazováno chodit do školy a byl jí odpírán i spánek.

„A krom toho, že mě teda jako nevozila do školy, tak mi dokonce jednou zakázala, že nesmím spát. Musela jsem stát u její ložnice. A stála jsem tam, já nevím, třeba do jedny nebo do dvou hodin do rána, než jsem upadla, protože jsem usnula ve stoje. Sebrala jsem se a šla jsem si lehnout k sobě do postele. Načej jsem ráno dostala přes držku, že, co jsem si to dovolila.“

Situace se zklidnila v momentě, kdy došlo k dalšímu incidentu. Respondentka se jednou sebrala a odešla k jedné kamarádce. Nevlastní matka to oznámila otcí, který byl mimo domov. Po nějaké době hledání a zapojení policejních složek se respondentka našla. Po tomto incidentu začala respondentka bydlet u své babičky.

Transgenerační přenos a chování agresora

Nevlastní matka se k respondentce chovala nepatřičně již od samého počátku. Stupeň agrese ovšem postupně vzrůstal, jak už je v takových situacích bohužel pravidlem. Nejprve se omezovala na psychické tresty, později ovšem začala používat i ty fyzické.

„Těžko říct, jestli za to mohly jako její hormonální změny kvůli těhotenství, nebo prostě jí ruplo v bedně, nebo to bylo i tím, že ona v tomhle stylu taky byla vychovávána.“

„Ona mi to i říkala, že její máma jí taky takhle prostě třískala anténou od auta.“

Tady se opět ukazuje, jak silný vliv má rodinné zázemí na vývoj dítěte. Nevlastní matka sama pocházela z rodiny, kde fyzické tresty byly na denním pořádku. S největší pravděpodobností tedy opakovala vzorce, které se doma naučila. Takové chování to neomlouvá. Nicméně bych chtěla jen poukázat na fakt možnosti mezigeneračního přenosu násilí. Existují způsoby, jak na tom pracovat a takovému přenosu zabránit nebo ho alespoň co nejvíce zmírnit.

Typickým chováním agresora je také skrývání fyzického týrání. Respondentka vypověděla, že byla bita nevlastní matkou na místech, která jsou hůře viditelná okolím. To jen potvrzuje promyšlenost a záměrnost tohoto jednání vůči dítěti.

„Ona byla ještě taková chytrá, že mě prostě čapla za ruce, zvedla mě, aby mi sešlehala nohy, záda a zadek, aby to prostě nikdo neviděl. Protože logicky, i když jsem byla malá, tak jsem se snažila sama sebe bránit. Ona mě prostě byla schopná zmlátit tak, aby to nebylo vidět.“

Běžné je i přetvařování před svým partnerem. Nevlastní matka používala fyzické tresty pouze v případě, že jejich otec nebyl přítomen. I z tohoto důvodu bývá mnohem obtížnější případ domácího násilí odhalit.

„Byla jsem v tu dobu už třískaná dennodenně stylem, že když přijel táta domů, tak ona se chovala jakoby nic. Pak táta vylez' na zahradu, že si šel zakouřit, a já dostala ťafku mezi oči.“

Škola a ohrožené dítě

Atmosféra, která panovala doma, se hojně promítala i do školního prostředí. Nevlastní matka sabotovala vzdělání respondentky hned několika způsoby.

„Následně to doputovalo tak daleko, že mi sebrala i učebnice do školy, protože jsem v nich měla nepořádek. Měla jsem šuplík a neměla jsme ho uklizenej, takže jsem byla asi 2 nebo 3 měsíce bez učebnic ve škole.“

„Pak jsme se dostali do takovýho stádia, kdy mi třeba zakazovala i chodit do školy, protože jsem neměla hotový úkoly a podobně.“

Učebnice respondentka poté dostala jako vánoční dárek. Nevlastní matka při tom trvala na tom, že je to pouze projev její dobroty. Při tom v podstatě docházelo k omezování jednoho ze základních práv dítěte, práva na vzdělání, a zároveň k narušování povinné školní docházky. Respondentka uvedla, že škola a kroužek byla vlastně jediná místa, kam mohla před tím vším uniknout. Jelikož ji ale nevlastní matka držela doma, neměla šanci. Běžně se stávalo, že nevlastní matka vezla starší dívku do školy, když s nimi v autě jela i samotná respondentka. Té ale u školy nezastavila. Naschvál jen projela kolem budovy. Jednou došlo k incidentu, kdy se respondentce podařilo vystoupit z auta a utéct. Doběhla ke sběrnému dvoru, kde se svěřila jednomu pánovi, že ji matka nechce odvézt do školy. Pán si to s nevlastní matkou vyřídil.

„Tenkrát tam na ní začal jako povykovat, že to jako neexistuje, že mě prostě do té školy musí vzít. Je to prostě trestnej čin mi zakazovat chodit do školy.“

Po této situaci nevlastní matka volala otci, který respondentku přesvědčil nastoupit do auta, aby ji mohla nevlastní matka do té školy odvézt. Agresorka se dokázala dostat i z takovéto situace a otci později incident nějak logicky zdůvodnit v její prospěch. Otec údajně o ničem z toho, co probíhalo, nevěděl.

Respondentka uvedla, že se stávalo, že mnohokrát na chodbě plakala. Snad jen jednou se stalo, že se jí učitelka, která měla právě dozor, zeptala, zda se něco neděje. Respondentčiny kamarádky ji ovšem ubezpečily, že je vše v pořádku. Ve škole pak hledala pomoc u jedné z učitelek či výchovných poradkyň, sama si není jistá. Této učitelce se svěřila, že ji nevlastní matka zakazuje chodit do školy. V té době se to týkalo zameškané první hodiny, kterou ji nevlastní matka nakonec omluvila zaspáním. Učitelka to považovala za vyřešenou věc a dále se tím nezabývala. Po nějaké době se respondentka obrátila na svou angličtinářku. Učitelka anglického jazyka si totiž všimla, že respondentka nemá své brýle. Ty se totiž rozbily při onom útěku z auta. Respondentka se této učitelce svěřila a ta to začala řešit. Než ovšem stačila zasáhnout sociální služba, respondentka už pobývala u své babičky.

„Takže jako ve finále, asi to vědělo ze školy víc lidí, protože jsem v té škole nebrečela jednou. Každý den byl někdo na chodbě, někdo měl dozor. I učitelka si toho všimla. A vlastně ve finále jedinej, kdo to začal řešit, byla potom ta angličtinářka, ale už jako vlastně pozdě.“

V tomto případě se zdá, že byla ze strany školy situace značně podceňena. Jak respondentka sama uvedla, pláč ve škole pro ni nebyl ničím ojedinělým. Dokonce zde byla naděje, že situaci začne řešit již první učitelka, nicméně k ničemu nakonec nedošlo. Je možné, že si nebyla jistá, jak postupovat, nebo se jí situace nezdála nebezpečná. Nic takového ale není radno podceňovat.

Dopady domácího násilí na budoucí život

Jeden z nepříjemných dopadů těchto hrůzných činů se respondentky drží dodnes. Při útěky z auta vyběhla respondentka s šálou kolem krku, za kterou ji nevlastní matka chytla, aby ji zastavila. Držela ji tak pevně. Respondentka popisuje, že na ni šly dokonce mdloby. Pro někoho možná nepodstatná a opomenutelná věc, například v zimě se ale jedná o život ztěžující a zbytečnou nepříjemnost.

„Do dneška nemůžu nosit šálu kolem krku, protože mě to dusí. Ani si nemůžu zapnout bundu ke krku, protože prostě v tu chvíli mám pocit, že se dusím.“

Je velmi důležité chovat se ke svému dítěti s respektem, slušně a umět ho podporovat. V opačném případě může dojít k nenávratnému nebo těžko napravitelnému snížení sebevědomí a vytvoření traumatu, které si dítě nese po celý zbytek života.

„Já třeba do dneška nemůžu slyšet to, když mi někdo řekne, že jsem líná nebo moc pomalá. Já v tu chvíli jako hrozně startuju, protože já vím, že nejsem líná, ale mám své specifické potřeby. Třeba to, že až ve svých pomalu 30 zjišťuju, že mám ADHD¹³⁸.“

Nejen dítě ohrožené domácím násilím se často uchyluje k sebeobviňování. V té chvíli nemusí chápat, co se děje. Nemusí si dokonce uvědomovat, že se děje něco nesprávného. Navíc k rodičům je dítě citově připoutáno ještě víc než ke komukoli jinému. To je také další z mnoha důvodů, proč dítě něco takového většinou nenahlásí.

„Jedna rodinná známá se mě po letech ptala, proč jsem to nešla tehdy říct tátovi. Já ale měla pocit, že si za to můžu sama, že je to moje vina, že si to zasloužím. Ona mě měla tak zpracovanou. [...] Já jsem udělala chybu a ona má právo mě za to ztřískat.“

¹³⁸ ADHD (Attention Deficit Hyperactivity disorder) je porucha, která se vyznačuje nepozorností, nadměrnou aktivitou či impulzivitou.

Respondentka popisuje dlouhou cestu, která vedla k uvědomění si, kdo je opravdovým viníkem. Pomohlo jí vyhledání psychologické pomoci, což je téma, které ještě dnes bývá občas tabuizováno. Někteří jedinci vnímají psychology či psychiatry jako něco negativního. Myslí si, že je to jen projev slabosti daného člověka, při tom opak je pravdou. V dnešní době je návštěva psychologa poměrně běžnou součástí našeho života.

„Já jsem konečně zjistila, že můj problém se dá pojmenovat, a začala jsem na něm pracovat.“

„Čím jsem starší, tím mám pocit, že prakticky neznám člověka, kterej by v životě nebyl u psychologa a psychoterapeuta nebo psychiatra.“

Zároveň respondentka přiznává, že její počáteční neřešení problému, ji nakonec po letech stejně doběhlo. Kvůli přetrvávajícím problémům, které se jí po letech projevíly, musela nakonec vyhledat psychologa. Není tedy od věci, v případě, že člověk prožije takovéto trauma, vyhledat příslušnou pomoc ihned. Důsledky se totiž mohou projevit až s odstupem.

„Takže až jako tyhle problémy mě dohnaly, že prostě 10 let tady po tom všem se mně to začalo vracet.“

Velmi bolestivým je i fakt, že respondentka se přiklání k myšlence, že nikdy nebude mít děti. Problematické je to z hlediska zdravotních obtíží, nicméně tím hlavním je obava, že by se ke svým dětem chovala stejně jako její nevlastní matka.

„Já stále do dneška si stojím za tím, že nechci děti. A jeden z těch důvodů, proč nechci děti, je to, že se bojím, že bych to psychicky neunesla, a stalo by se ze mě něco podobného, co se stalo z ní.“

4.3.5 Respondentka č. 3

Respondentka se s domácím násilím potýkala již od útlého dětství, a to ze strany své matky. Otec byl od respondentčiny 2 let ve vězení a matka byla tak na výchovu tří dětí sama. Navíc o zlepšení rodinné situace zjevně moc neusilovala.

Základní linie situace

Podle respondentky docházelo k domácímu násilí již v době, kdy jí bylo kolem 4 či 5 let. Jednalo se konkrétně o psychické i fyzické týrání. Matka si svůj vztek vybíjela na dětech za pomoci rukou, pásku s háčky a podobně. Jako výchovný prostředek se nebála používat ani topení ve vaně.

Rodina měla určité finanční problémy a matka byla těžká kuřačka, takže se občas stávalo, že nezbyly peníze ani na potraviny. Nebyla tedy uspokojena ani základní lidská potřeba jídla. Protože své děti matka nijak finančně nepodporovala, našla si respondentka ihned po úspěšném dokončení základní školy brigádu, aby si mohla sama financovat následující studium na střední škole.

Po maturitě se respondentka odstěhovala od své matky. Zanechala po sobě jen dopis na rozloučenou a odešla z domu ve chvíli, kdy matka vyspávala po noční směně v práci, aby se vyhnula případnému nežádoucímu konfliktu. Kvůli negativním zkušenostem se sociálními službami se nakonec rozhodla se takto zachránit sama.

Transgenerační přenos a chování agresora

Opět se zde setkáváme s typickým promyšleným chováním agresora. Matka totiž prováděla tresty velmi sofistikovaně. Byla si vědoma toho, že je důležité, aby okolí nic nepoznalo. Používala tak různé techniky, které ji pomohly bití zakamuflovat.

„Ona byla i na jednu stranu chytrá v tom, že věděla, že nemůže jakoby úplně na tělo. Že stačí jakoby tenká přikrývka, žejo, aby nebyly vidět modřiny. Protože jí to bylo jasné, že potom se začne zajímat okolí.“

Protože byla respondentka průbojnější a vzpurnější než její sourozenci, vybíjela si matka častěji zlost na ní. O tom, že by měla přestat kouřit, aby měly peníze na jídlo, nechtěla od své dcery ani slyšet. Takové věci jí jen více pobuřovaly.

„Hele, se sourozencema to nebylo na takové úrovni. Tam to bylo spíš jako hodně vůči mně, protože já jsem se vůči ní stavěla.“

Co se mezigeneračního přenosu domácího násilí týče, i zde byla rodina protkána násilím ze všech možných stran. Později se ukázalo, že respondentčina teta se dopouštěla

vůči svým dětem něčeho podobného. Takže je vysoká pravděpodobnost, že obě sestry, jak matka, tak teta, vyrůstaly v obdobném toxickém prostředí.

Škola a ohrožené dítě

Ve škole byla respondentka zakřiknutá, s ostatními dětmi se moc nekamarádila a kvůli finančním problémům doma ani nenosila kdovíjak moderní či nové oblečení. Ve třídě se tak stávala terčem šikany.

„Děti, když vidí takovýho slabýho jedince, žejo, tak jsou zlý a budou jakoby toho slabšího šikanovat. Přece jenom silnější přežije. Prostě ten pud u těch dětí je takhle nastavenej. Takhle to funguje u těch dětí, pokavaď nedostanou od rodičů nějaké informace, jak se mají v těchto situacích chovat.“

Děti jsou velmi zvědavá stvoření, která dokážou pochopit mnohé. Rodiče či učitelé by se tak neměli bát mluvit s dětmi o vážnějších tématech. Děti se tak mohou dozvědět to, jak se v takových situacích chovat, nebo zda je taková situace správná či naopak.

Dopady domácího násilí na budoucí život

Domácí násilí napáchá neodvratné škody. Svě o tom ví i respondentka, které to vlastně naprosto zničilo její rodičovský vztah s matkou. Matka je ve většině případů dítětem nejmilovanější osoba. Dítě jí věří. Důvěra je nicméně něco opravdu křehkého. Takže když dojde k jejímu narušení, v tomto případě za pomoci týrání, velmi obtížně se získává zpět.

„Do dneška se vídám s mámou, ale není to pro mě jako máma. Je to prostě kamarádka. To jako asi se nedá úplně tohleto odpustit. Tam jako vím, že jsem vůči ní chladná, co se týče toho vztahu matka a dcera.“

Bohužel znovu se zde setkáváme s odmítnutím mateřství z důvodu obav, že by mohlo dojít k transgeneračnímu přenosu domácího násilí.

„Já jsem se třeba zařekla, že nebudu mít děti. Já se prostě bojím, abych nebyla stejná jako máma. Přece jenom je to naučený chování, který si přenášíme jako z toho dětství. A řekla jsem si, že děti mít z toho důvodu nebudu, aby moje děti prostě netrpěly.“

Nicméně takto příběh nekončí. Respondentce bylo 19, když se její sestra stěhovala od svého přítele, který tehdy týral jejich společného 6letého syna. Respondentka sestře a jejímu synovi nabídla přechodné útočiště. Sestra nabídku přijala, nicméně poté zmizela a syna respondentce nechala. Respondentka tedy vychovávala svého synovce po dobu 12 let. Právě díky němu si nakonec uvědomila, že by mateřství neměla tak radikálně zahazovat.

„Vlastně u něj jsme zjistila, že nejsem stejná jako máma. Já jsem ho vůbec jako fyzicky netrestala, nijak jsem se vůči němu špatně nechovala. Naopak jsem mu ukazovala tu cestu, že jde vše vyřešit po dobrém, a že to lze bez toho křiku nebo trestu. Všechno lze spolu nějak vykomunikovat. [...] Takže v tomhleto jsem si uvědomila, že nakonec teda stejná nejsem, že ty děti asi jako jednou budou.“

Narazily jsme i na křehkou oblast týkající se psychického zdraví. Mnohdy totiž viditelné šrámy na těle nejsou zdaleka tím nejhorším, co se člověku v životě může stát.

„Přece jenom to psychický týrání mívá mnohonásobně větší dopad než to fyzický. Jizvy se zahojí, ale ta psychika je horší.“

Respondentka se potýkala s velkými problémy v období kolem pandemie. V té době byla psychologická pomoc ještě vyhledávanější než kdy jindy. Proto se respondentka nakonec rozhodla pro soukromou kliniku. Protože zdraví člověka je to nejdůležitější. Díky psychologice se s tím poprala a naučila se zvládat tyto situace sama. Opět se ukázalo, že je vhodné problémy řešit hned a moc je neodkládat. Je důležité si uvědomit, že ne vše si musíme řešit samy, protože existují lidé, kteří nám mohou pomoci.

4.3.6 Respondentka č. 4

Když byly respondentce 2 roky, tak se její matka rozešla s jejím biologickým otcem a našla si nového partnera. Respondentka tak vyrůstala s matkou a nevlastním otcem. Matčín partner měl pak ještě své děti z předchozího manželství.

Základní linie situace

Již od malička si respondentka vzpomíná, že docházelo k fyzickým trestům. Děti dostávaly nepřiměřený výprask za každou hloupost. K mlácení docházelo za pomoci rukou, vařečky, klacku, proutku či pásku. Fyzických trestů se dopouštěli oba rodiče. Agresorem

a predátorem v tomto případě byl ovšem hlavně nevlastní otec. Ten nepoužíval pouze fyzické či psychické týrání, nýbrž po respondentce vyžadoval i sexuální kontakt.

Během těchto sexuálních návštěv, které respondentčin nevlastní otec podnikal do jejího pokoje, nebyla respondentka absolutně schopna pohybu, natož nějakého odporu. Dalším z mnoha mýtu ohledně oběti domácího násilí je ten, že když oběť neodporuje, tak si sexuální styk přeje. V takových situacích může dojít k bloku, kdy strach zablokuje jakoukoli schopnost pohybu.

„Já jsem dělala, že spím, že prostě tam nejsem. Absolutně jsem ztuhla strachy.“

Respondentka si zpětně vyčítá, že v této situaci nijak nezareagovala a místo toho zamrzla. Kdyby například zařvala, třeba by se to prokázalo hned a nemuselo se to řešit taková dlouhá léta.

Protože se ale na nic nepřišlo, začalo to gradovat. Schůzky byly naléhavější, agresor zacházel stále dál a dál. Když jednou nevlastní otec nebyl doma, svěřila se s tím vším své matce. Ta zjevně sice nevlastního otce konfrontovala, ale tím to celé skončilo. Dál se tím nezabývala. Zneužívání tak pokračovalo dál.

„Od té chvíle vlastně vždycky říkával, že tohleto tatínkové těm holčičkám dělaj' normálně. A že to nikomu nesmím říkat, že to zůstane jen mezi náma.“

Respondentka byla jako dítě dokonce podrobena psychologickému vyšetření, aby se vyloučilo jakékoliv zneužívání. Závěrem bylo, že má respondentka jen bujnou fantazii a snaží se na sebe upoutat pozornost svého okolí.

V období puberty se respondentka odhodlala znovu svěřit své matce s nadějí, že tentokrát jí už uvěří. Přeci jen už byla ve věku, kdy si sama uvědomovala, že dochází k něčemu nesprávnému. Matka ovšem opět nevěřila, což respondentku donutila utéct ke kamarádce. Spolu s ní pak šla na policii, kde se ovšem nedočkala šťastného konce. Nakonec byla poslána na pár měsíců do výchovného zařízení, což pro ni v tu chvíli znamenalo vlastně určitou formu vysvobození.

„Já jsem byla ráda, že jsem sama, že na mě nikdo nesáhá. Cítila jsem se v bezpečí. Paradoxně i proto jsem ráda jezdila k babičce, protože tam se mi nic nedělo.“

V nápravném zařízení se neustále rozebírala ta samá témata dokola a dokola. Respondentka odtud odjížděla s rozporuplnými pocity. Bylo jí vštěpováno do hlavy, že je vlastně nemocná kvůli přespříliš bujně fantazii a její nevlastní otec je nevinný. Respondentka tomu začala sama věřit, takže se domů na svého nevlastního otce i těšila.

Po návratu z nápravného zařízení se chvíli nic nedělo. Respondentka zažívala první lásky a začala naplno prožívat svůj sexuální život. Do té doby nikdy nedošlo k pohlavnímu styku jako takovému. V létě po úspěšném složení maturitní zkoušky se respondentka ocitla v domě s nevlastním otcem sama. V noci k ní přišel nevlastní otec do pokoje a znásilnil ji.

„V tu chvíli, kdy vešel do těch dveří, tak jsem měla v hlavě tu myšlenku: Ty seš taková kráva, že jsi tomu věřila. Já si myslela, že se mi to fakt jenom zdálo. To byl prostě takový kopanec do reality.“

Po aktu respondentka zkontaktovala svou kamarádku a vše jí řekla. Spolu zavolaly respondentčině matce. Ta je obě vyzvedla a společně jely na policii. Zde proběhla série vyšetření a výslechů, které vedly pouze k druhotné viktimizaci. Většina pracovníků totiž postrádala jakoukoli empatii.

I přes to, že se našlo spoustu důkazů nasvědčující tomu, že k tomuto trestnému činu opravdu došlo, nevlastní otec nikdy nebyl zadržen. Měl totiž konexe na vlivných místech, takže se celý případ pouze zametl pod koberec. Případ byl tak oficiálně odvolaný pro nedostatek důkazů.

Respondentka od té chvíle začala přebývat u své babičky. Matka ještě chvíli bydlela s nevlastním otcem a poté se také přestěhovala k babičce. Nikdy ovšem nepřipustila, že by své dceři věřila. Později se ukázalo, že ostatním příbuzným matka řekla pouze to, že se s tímto partnerem rozešla. O žádném domácím násilí či sexuálním násilí se nezmínila.

Transgenerační přenos a chování agresora

Jak již vyplynulo z předchozích příběhů, agresori často promýšlejí dopředu, kam své dítě uhodí, aby následná modřina nebyla viditelná. V tomto případě agresor neaplikoval tělesné tresty na skrytá místa, nicméně později donutil respondentku k jejich zakrytí.

„Jednou jsem dostala páskem takovým způsobem, že jsem musela nosit dlouhý rukávy a dlouhý nohavice, i když bylo léto, aby to nebylo vidět.“

Agresor využíval dětské nevědomosti k tomu, aby uspokojoval své potřeby. Od tělesných trestů se poté přesunul k sexuálnímu obtěžování a zneužívání. Začínal nenápadně a postupně posouval pomyslnou hranici dál a dál.

„Já jsem v té době nechápala, o co jde. A myslím si, že jako když jsem byla takhle malá, že jsem to ani nemohla chápat, protože jsem s tím nepřišla nikdy před tím do styku. Tehdy jsem ještě nečetla žádné časopisy, ke kterým jsem se dostala až pak později. Jako třeba Bravičko, Top dívka a tak.“

Otázkou je, od kolika let je vhodné mluvit s dítětem o sexu a intimních tématech. Advokátka Lucie Hrdá například tvrdí, že odmala. Jak jsem již zmiňovala, dítě je zvědavé a chytré. Když jsou informace podány správně, není důvod, proč by to dítě nemělo pochopit.

Škola a ohrožené dítě

V období dospívání si respondentka díky svým vrstevníkům a časopisům, které četla, začala ještě více uvědomovat, že to, co se děje doma, není vůbec v pořádku. Toto téma se v tu dobu otvíralo i ve škole v rámci sexuální výchovy. To byl pro respondentku další impulz k tomu, aby se své matce znovu svěřila.

Respondentka měla v období sexuálního zneužívání a týrání problémy s prospěchem. Ve škole nebyla nijak zvlášť oblíbená, dokonce byla ostatními dětmi šikanovaná. S podporou se nesetkala ani v momentě, kdy se některým svým vrstevníkům svěřila se svými obtížemi.

„Když už jsme to řekla někomu ve škole, tak se mi holky smály. Já jsme to jako neříkala s emocema... u výpovědi to pak říkali taky, že jsem to říkala, jako kdybych to měla naučený.“

Dopady domácího násilí na budoucí život

Sexuální zneužívání ze strany nevlastního otce se promítlo především do respondentčina budoucího intimního partnerského života. Dítě samo od sebe neví, co se smí, co se nesmí, co je správné nebo není. A když mu to nikdo z rodičů neřekne, ani to vědět nějakou dobu nebude. Když pak probíhalo různé sexuální uspokojování, přišlo i respondentčino první vyvrcholení. To zpětně způsobilo trauma, z kterým respondentka velmi dlouho zápasila.

„Styděla jsem se za to, že i když se mi to nelíbilo, nesnášela jsem ho, tak to dokázal. Jsem se i bála, že mě každý třeba odsoudí, že jsem za ním chodila třeba dobrovolně, nebo, že se mi to líbilo a tak.“

Každý člověk se s traumatem vypořádává jinak. U respondentky traumatický zážitek vyústil v hypersexuální chování.

„Já jsem měla postavení k sexu opačný než některý holky, který se spíš toho straní a bojí. Já jsem naopak vyhledávala partnery, střídala jsem partnery, a to i přes to, že jsem z toho vlastně vůbec nic neměla. I tak mi to prostě nějakým způsobem vyhovovalo a potřebovala jsem si prostě zvednout sebevědomí.“

Traumatická událost v respondentce vybuďovala mimo jiné také jakousi vyšší odolnost vůči stresovým a těžkým událostem. Zvládá se tak snáze vypořádat s téměř jakoukoli situací, která ji od té doby potkala. Zároveň má problém s důvěrou v ostatní.

„Já se teďka nikdy nespolehám na další lidi. Všechno si dělám sama. Já jsem v tom všem teď hrozně silná, takže mi přijde, že nikoho ani nepotřebuju.“

Nedůvěra ze strany vlastní matky způsobila jakési narušení vztahu mezi matkou a dcerou. Matka se k tématu domácího násilí nikdy nechtěla vrátit, protože si ho stále nepřipouštěla. Dokonce byla s tímto bývalým partnerem po tom všem stále v kontaktu. Důsledkem nedůvěry i ze strany ostatních příslušníků rodiny či známých si respondentka vybuďovala jakousi chladnost k těmto těžkým tématům. Když se ovšem ve svém vyprávění respondentka dostávala do větší hloubky, její emoce byly více než znatelné.

„Když to řeknu v takové té zkrácené formě, co se stalo, tak to řeknu bez emocí. Prostě jen normálně, tak jako, že se to stalo. A možná právě to vzbuzuje v těch lidech, víš, že to řeknu takovýmhle stylem, že mi ty lidi pak z toho důvodu nevěří.“

4.3.7 Respondentka č. 5

Po rozvodu svých rodičů začala respondentka žít se svou matkou a bratrem. Bratr se ovšem po nějaké době přestěhoval ke svému otci a matka tak začala platit alimenty. Časem si našla nového partnera, který se později stal manipulátorem tohoto příběhu.

Základní linie situace

Matka trávila spoustu času v práci, takže dcera zůstávala doma samotná. Matčín partner se jí věnoval a postupně si s ní vybudoval poměrně dost pevný vztah. Protože respondentka nechtěla zatěžovat matku se svými problémy, obracela se rovnou na něj.

Pomalou a nenápadně docházelo k nabourávání osobního a intimního prostoru, až se matčín partner dostal k polibkům, objímání, osahávání až k samotnému pohlavnímu styku. Když se dostal až sem, tak si připadal nezastavitelný, takže chtěl stále víc a víc. Pro něj jako pro sexuálního devianta byla neskutečná zábava testovat hranice. Kam až může zajít. Pohlavní styk provozovali vždy nechráněný, takže zde bylo poměrně vysoké riziko nechtěného otěhotnění. Respondentka si už uvědomovala, že je to špatné, nicméně byla chycena v pomyslné pasti.

„Já jsem chápala, že to, co se mi děje, není normální, že je to špatně, ale byla to zábava. Protože on z toho tu zábavu udělal. Já už jsem v tu chvíli nedokázala říct: Já už s tebou spát nebudu.“

Svěřit své matce se dlouho nechtěla, protože se bála, že se matčinu partnerovi něco stane. A to ona nemohla dopustit, protože ho měla ráda. Zneužívání pak skončilo v momentě, kdy se matka dozvěděla, že ji partner podvádí s někým od ní z práce. Ihned se s tímto partnerem rozešla a přerušila s ním veškerý kontakt.

Respondentka se své matce se vším svěřila v momentě, kdy se obávala, že je s tehdejším svým partnerem těhotná. Matka se zhroutila, svou dceru nijak nepodpořila, ani neuklidnila. Dcerou poté cloumaly myšlenky na sebevraždu, ke které nakonec naštěstí nedošlo.

Transgenerační přenos a chování agresora

Partner byl na první pohled velmi nápomocný. Pomáhal matce s prací, respondentce se školou a jejímu problému. Hlavně respondentce věnoval spoustu svého volného času. Naučil ji vařit, pomáhal jí se školními úkoly a podobně. Svěřovala se mu se vším, stejně otevřený byl on k ní. Po tom, co se od kluků ve škole dozvěděla nějaké strohé informace o „zakázaných tématech“, začala svůj průzkum sama.

„Já jsem byla zvědavý dítě, tak jsem jako začala zkoumat a začala jsem postupně koukat na porno. Přišla jsem s tím za ním: Hele, koukám na porno a bavíme se o tom s klukama ve škole, je to jako v pohodě? A on byl jakože: Jo, to se ti rozvíjí sexualita, to je v pohodě, pojďme to rozebrat.“

Tímto se jejich vztah posunul na další úroveň. Začali spolu rozebírat tato témata do hloubky. Matčín partner respondentku podporoval v rozvíjení její sexuality. Postupem času se s respondentkou začal svěřovat se svými sexuálními zážitky. Ona to v té době brala jako pozitivní věc.

„Vnímala jsem to tak, že já vím něco víc než ostatní, že já se můžu něco naučit, že je to vlastně super. Hlavně on už v tom jednom momentu mi vnuknul do hlavy, že tohle je v pořádku. Tohle můžeš rozvinout. Tohle se můžeš naučit a je to normální, že se to děje.“

To všechno je vlastně ukázkové manipulátorské chování. Agresor si respondentku pomalu připravoval a přetvářel k obrazu svému. Zároveň uplatňoval svůj um i na samotnou matku, aby vyklidila jeho pole působnosti a on mohl v klidu provádět své choutky.

„On ji říkal, že doma je všechno v pořádku, holka má jedničky, učíme se, takže můžeš být v práci klidně dýl. Nic se neděje. Takže ju schválně vlastně držel mimo domov. Toho jsem si začínala pozdějc už i všímat.“

Agresor respondentku zasypával komplimenty, které od nikoho jiného neslyšela. Ve škole byla šikanovaná, takže veškeré volné chvíle s ním pro ni znamenaly útek od bolestivé reality.

„Já o něm vím, že je deviant, a že byl celej život. Z těch příběhů, co mi sám vyprávěl, co měl s bývalýma partnerkama. Ví, že byl. A z toho, co se stalo, vím taky, že budoval tu dětskou zvědavost a tu důvěru, co jsem v něm měla.“

Nátlak ze strany agresora gradoval. V tu chvíli měl agresor respondentku naprosto dokonale zpracovanou.

„On mi hodně vkládal do hlavy věci typu, když se to někdo dozví, tak já budu mrtvej a zabijou mě. Hodně mi vyprávěl o tom, jaký by to bylo asi pak ve vězení a tak. A mě to hrozně vyděsilo, že bych o někoho tak blízkyho mohla jako přijít.“

Ze strany respondentky se z toho kromě důvěrného vztahu stávala jakási až zamilovanost. Později docházelo dokonce k momentům, ve kterých respondentka žárlila na svou vlastní matku, jako kdyby byla ona sama podváděná svým životním partnerem. Zároveň matčina partnera vnímala respondentka stále jako jakousi otcovskou figuru.

Škola a ohrožené dítě

S prospěchem respondentka problém neměla, nicméně škola pro ni rozhodně nepředstavovala bezpečné útočiště. Když se respondentka ve škole potýkala se šikanou, ihned se s tím obrátila na matčina partnera.

„Já jsem za ním přišla s tím, že mě jako ve škole šikanují. A začali jsme to řešit my 2. Já jsem nešla za mámou, protože mi byl v tu chvíli bližší on, protože fakt se dostal do toho blízkého kontaktu. Já jsem nechtěla být taková, že jako řeknu mámě: Hele, něco se mi děje. Protože jsem nechtěla ji nechtěla dělat hůř, protože jsem věděla, že teď fakt maká 24/7.“

V období dospívání se respondentka setkávala s různými sexuálními narážkami ze strany klučičích vrstevníků, kterým ovšem sama nerozuměla. Když ovšem něčemu nerozuměla, tak věděla, na koho se může obrátit. A tím někým byl matčin partner. Ve škole taková témata bohužel v rámci výuky neprobírali, takže neměla moc možností, kde by mohla čerpat informace. Proto se tehdy obrátila na svého nejdůvěrnějšího společníka.

Zároveň bylo pro respondentku obtížné najít společnou řeč se svými spolužáky. Ve všech intimních záležitostech byla totiž napřed, takže jí vlastně nic moc z toho, co ostatní probírali, nepřipadalo vzrušující.

„Pro mě bylo strašně vždycky těžký nějak se začlenit mezi svoje jako vrstevníky. Oni prostě řešili první pusy s klukem a já byla jako: To je skvělý, že jsi poprvý líbala kluka, gratuluju.“

Dopady domácího násilí na budoucí život

Tato manipulátorská hra vytvořila v mysli respondentky obrovský zmatek, se kterým bylo velmi těžké se vypořádat. Zamilovanost, žárlení a zároveň otcovská láska. Naštěstí se svěřila do péče odborníků a společně s nimi se s tím popasovala.

„Zpětně jsem si vlastně před rokem u terapeuta uvědomila to, že já... pro mě to je, jako bych měla vygumovanéj rok života. Protože já nevím, jestli jsem ten rok rozhodovala za sebe, nebo z toho, že jsem byla zmanipulovaná. A to je pro mě největší jako teďka bolest toho, že nevím, jestli jsem to byla já. Mě to totiž hrozně jako zformovalo.“

Respondentka měla dlouhou dobu obrovský problém s tím, aby tuto celou zkušenost začala vnímat jako něco špatného, a ne jako něco pozitivního. Protože se z jeho manipulace dostávala velmi zdoluhavě, trvalo si uvědomit pravou stránku věci. Dokonce jednomu ze svých pozdějších partnerů tvrdila, že je za tento zážitek vděčná, protože díky němu je taková, jaká je.

„Je to šílenej pocit. Že mě tak strašně ten člověk musel změnit, protože to je tak obrovskej zásah do celýho máho života. Jaká bych byla, kdyby se to nestalo? Protože to bylo vlastně na začátku puberty, kdy se člověk dost vyvíjí. On mi ukradl jakoby úplně strašnej kus dětství.“

Sexuální zneužívání ovlivnilo dále i její budoucí sexuální život. Zpočátku se nemohla zbavit bolestivosti během pohlavního styku. Postupem času to přestalo. Nicméně stále se občas v průběhu pohlavního styku stávalo to, že se jí vracely negativní vzpomínky, které byly do té doby hluboko pohřbené.

Na základě matčiny odtažené a odsuzující reakce došlo ke zničení pouta mezi jimi dvěma. Dcera ztratila důvěru ve svou matku a matka nechala svou dceru věřit, že vše je jen její vina. Reakce rodičů jsou velmi důležité. Rodič by neměl odsuzovat své dítě na základě svých sobeckých úvah. Měl by ho v takových chvílích podpořit a postavit se na jeho stranu.

„Zpětně nám to absolutně zničilo vztah. Já jsem v ní ztratila jakoukoliv důvěru. To je prostě jediná reakce v životě, která měla bejt jiná.“

4.4 Výsledky výzkumné sondy a jejich interpretace

Co se týče obecnějších otázek týkajících se tohoto tématu, zde se ukázalo, že všichni respondenti se potýkali s psychickým násilím a valná většina z nich i s nějakou formou fyzického násilí. Nechyběly ovšem ani zážitky spojené se sexuálním zneužíváním. Agresorem v těchto případech byl převážně nevlastní rodič dítěte, v jednom z případů se jednalo o vlastní matku. Doba trvání domácího násilí se zde různí. Jednotlivé příběhy jsou

si podobny způsobem řešení. Tam, kde nebyla zkontaktována žádná záchranná složka, si oběť domácího násilí pomohla sama svým útekem. V ostatních případech, kde se oběť obrátila na pomocné složky, bohužel k úspěšnému nedošlo, takže byla oběť opět odkázána na svépomoc.

Oblast zaměřená na agresorovo chování jen potvrzuje, že agresor si většinou svou oběť postupně připravuje, používá manipulativní chování k dosažení svých tužeb a jeho chování postupně graduje. Zároveň si dává pozor na to, aby nedošlo k prozrazení jeho činů. Zpracovává nejenom svou oběť, ale zaměřuje se i na okolí. Na obětech vyhledává těžko viditelná místa, na které by mohl s klidným srdcem zaútočit. Před svým partnerem skrývá své úmysly a pomocí přetvářky hraje dokonalého společníka. Dále se prokázal i častý mezigenerační přenos určitých vzorců chování, tedy v tomto případě domácího násilí.

V případě vlivu domácího násilí na působení respondentek ve škole a v životě obecně se ukázalo, že není možné jednoznačně zobecnit, jak vypadá taková oběť, a jak se chová vůči svému okolí. Někdo se s traumatickou záležitostí vypořádal v tichosti sám, někdo si potřeboval vybit svou energii určitou činností. Potvrdila se tedy informace z teoretické části práce o nejednotné typologii oběti. Z několika výpovědí také vyplývá, že pomoc ze strany učitelů či orgánů zabývajících se pomocí obětí bohužel selhala a oběť nadále nemá k žádným z těchto institucí důvěru.

Ačkoliv někdo může namítat, že některé respondentky byly v době, kdy probíhalo domácí násilí, dostatečně vyspělé a staré na to, aby si uvědomovaly, že se děje něco, co nemá, není tomu tak. Zaprvé, každý z nás dopívá jiným tempem a zadruhé, záleží zde hodně na rodičích a škole, kterou dané děti navštěvují. Pokud ani z jedné strany nedostane dítě žádné informace, může se stát, že je v takovýchto situacích ztraceno.

Domácí násilí neubližuje obětem pouze v jeho průběhu, nýbrž se promítá daleko do jeho budoucnosti. Tento výzkum ukazuje širokou paletu různých dopadů, které si jednotlivé oběti s sebou vláčí životem. Většina respondentek se se svou situací statečně srovnává, často za pomoci psychologických či terapeutických sezení.

Závěr

V současné době, kdy se vše mění a vyvíjí jako lusknutím prstu, je třeba pokusit se s tímto rychlým tempem držet krok. Je potřeba přiznat si, že u nás dochází k něčemu tak hroznému, a nezavírat před tím oči. Problémy se totiž samy nevyřeší, když před nimi nepřestaneme utíkat.

Cílem bakalářské práce bylo postihnout problematiku domácího násilí páchaného na dětech školního věku v celé své šíři. Za pomoci výzkumu jsem získala cenný autentický pohled ze strany samotných obětí, jež se mi svěřily se svými zážitky a postřehy. Domácí násilí na dětech se najednou zdá být ještě větším problémem, než jsem si na samém začátku myslela. Existuje mnoho případů, jež se ani neodhalí, natož aby byly nahlášené. I přes to statistiky ukazují alarmující čísla.

Výzkumná sonda potvrdila mé hypotézy, které jsem si vytvořila na základě prostudované odborné literatury. Neexistuje jednotná typologie obětí, zatímco existuje určitá typologie agresorů. Pokud dítě vyrůstá v rodině, ve které dochází k vzájemnému fyzickému či psychickému týrání, je zde velká pravděpodobnost, že si tento vzorec chování přenesení i do své budoucnosti. Nezřídka tedy dochází k transgeneračnímu přenosu násilí. V případě řešení domácího násilí dochází bohužel poměrně často k sekundární viktimizaci oběti. I v dnešní době vnímá část veřejnosti návštěvu u psychologa jako pouhý projev slabosti daného jedince. Je důležité věnovat se dítěti již od útlého věku, vysvětlovat mu souvislosti a pomoci mu vyhodnocovat situace. Je totiž úplně v pořádku, když dítě nechce políbit na přivítanou svého příbuzného, když sám nechce.

Veškeré informace obsažené v této práci mohou sloužit jako pomůcka pro řešení krizových situací týkajících se domácího násilí páchaného na dětech. Zároveň může být tato práce jakýmsi základním stavebním kamenem pro případné budoucí studie či projekty, které se budou snažit o prevenci v rámci domácího násilí či o jeho efektivnější řešení.

Na závěr bych jen chtěla zdůraznit, že je důležité udržovat doma rodinnou pohodu. Nezapomeňme, že domov by měl být místem bezpečí a lásky, a že každý konflikt se dá vyřešit poklidnou cestou. Proto před tím, než se rozhodneme uchýlit k násilí, nadechněme se a pokusme se to vyřešit jinak.

Seznam použitých informačních zdrojů

Tištěné publikace

BENTOVIM, Arnon. *Týrání a sexuální zneužívání v rodinách*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 1998. ISBN 80-7169-629-3.

BLAŽKOVÁ, Kateřina, Roman PETRENKO a kol. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže: Příloha č. 5*. 2024.

CIMRMANNOVÁ, Tereza. *Krize a význam pomáhajících prvního kontaktu: aplikace v kontextu rodinného násilí*. Praha: Karolinum, 2013, s. 168. ISBN 978-80-246-2205-7.

CONWAY, Helen L. *Domácí násilí: příručka pro současné i potenciální oběti se zákonem č. 135/2006 Sb. platným od 1. ledna 2007*. Albatros Plus. Praha: Albatros, 2007. ISBN 978-80-00-01550-7.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Domácí násilí: nebezpečné rodinné vztahy ve 21. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-806-8.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky: [domácí násilí, stalking, predikce násilí]*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2207-8.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.

DUFKOVÁ, Ivana a Jiří ZLÁMAL. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2005. ISBN 80-239-5686-8.

DUNOVSKÝ, Jiří; WEISS, Petr a TROJAN, Ondřej. *Sexuální zneužívání dětí a sexuální násilí: sborník z konference East – West, Praha 1996*. Praha: Jan, 1997. ISBN 80-85529-31-9.

DUNOVSKÝ, Jiří; DYTRYCH, Zdeněk; MATĚJČEK, Zdeněk. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5.

- FABIAN, Katalin (ed.). *Domestic Violence in Postcommunist States: Local Activism, National Policies, and Global Forces*. Indiana University Press, 2010. ISBN 0253222184.
- GJURIČOVÁ, Šárka; KOCOURKOVÁ, Jana a KOUTEK, Jiří. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-416-3.
- HAŠKOVCOVÁ, Helena. *Manuálek o násilí*. V Brně: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, 2004. ISBN 80-7013-397-X.
- JAKOBSEN, Barbora a RÅKIL, Marius (ed.). *Násilí je možné zastavit: Psychologie násilí a terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích*. 2. rozšířené vyd. Přeložila Petra ŠTAJNEROVÁ. Praha: Úřad vlády České republiky, 2022. ISBN 978-80-7440-302-6.
- JOCHMANNOVÁ, Leona. *Trauma u dětí: kategorie, projevy a specifika odborné péče*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-2842-6.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Právo proti domácímu násilí*. Beckova skripta. V Praze: C.H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-381-3.
- MYDLÍKOVÁ, Eva; SLANÝ, Jaroslav a KOVÁČOVÁ, Mariana. *Diagnostika syndromu týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. Přeložil Milada HOLIČKOVÁ. Praha: Portál, 2021. ISBN 978-80-262-1834-0.
- NOVOTNÁ, Hedvika; ŠPAČEK, Ondřej a ŠŤOVÍČKOVÁ, Magdaléna (ed.). *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: FHS UK, 2019. ISBN 978-80-7571-025-3.
- SEDLÁK, Jiří. Pomoc učitelů obětem domácího násilí: bariéry a mýty. *Pedagogická orientace*. 2008, roč. 18., č. 3, s. 92-99. ISSN 1211-4669.
- SPIPKOVÁ, Jana; PROCHÁZKOVÁ, Jana; CHYTRÝ, Michael a SOLAŘOVÁ, Monika. *Syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte: agresivita očima dětí*. Praha: Dětské krizové centrum, 1997.
- ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.
- ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-86131-44-0.

To si líbit nenechám. 2. aktualizované. ROSA – centrum pro ženy, 2023.

Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě ve škole – doporučené postupy pro pracovníky škol. Sirius, 2023. ISBN 978-80-909017-2-8.

ÚLEHLOVÁ, Dagmar. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky.* Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů v Brně, 2009. ISBN 978-80-7013-502-0.

VANÍČKOVÁ, Eva. *Interpersonální násilí na dětech.* Praha: Úřad vlády ČR, 2009. ISBN 978-80-7440-001-8.

VANÍČKOVÁ, Eva; PROVAZNÍKOVÁ, Hana a HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte.* Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, 1995. ISBN 80-85529-17-3.

VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí: definice, popis, následky.* Psyché (Grada). Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0814-0.

VELIKOVSKÁ, Martina. *Psychologie obětí trestných činů: proces viktimizace, status oběti a jeho význam, prevence a vyrovnávání se s viktimizací, reálné případy z policejní praxe.* Psyché (Grada). Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-4849-8.

VOŇKOVÁ, Jiřina a SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1.1.2016.* 3. přepracované vydání. Praha: profem, 2016. ISBN 978-80-904564-5-7.

VŠETIČKOVÁ, Simona, Michal ZDENĚK a Peter MOLNÁR. *Analýza ekonomických dopadů domácího násilí.* Praha: Ivy Street, s. r. o, 2017. ISBN K 93952.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů* 30.12.

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů* 8.1. ISSN 1211-1244.

Elektronické zdroje

BEZ TRESTU, z. s. Proti zlehčování sexualizovaného a domácího násilí. Pro férové tresty. In: *Bez trestu*. 2021 [online; cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://www.beztrestu.cz/>

BÍLÝ KRUH BEZPEČÍ (2009). Domácí násilí [online; cit. 2023-05-03]. *Bílý kruh bezpečí*. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/co-je-domaci-nasili/>

CENTRUM LOCIKA. *Centrum LOCIKA* [online; cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://www.centrumlocika.cz/>

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Domácí násilí ve faktech a teoriích. Online. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. 2002, roč. 1, č. 1, s. 1-3. ISSN 1805-7632. Dostupné z: https://www.genderonline.cz/incpdfs/inf-200201-0000_10_003.pdf. [cit. 2024-03-05].

ČRO RADIOŽURNÁL. Máte podezření, že někdo týrá dítě? Nemusíte nic prokazovat, ale nahlaste to, vyzývá advokátka Hrdá. In: *Český rozhlas* [online]. 2024 [cit. 2024-03-23]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/mate-podezreni-ze-nekdo-tyra-dite-nemusite-nic-prokazovat-ale-nahlaste-vyzyva-9181321>

DĚTSKÉ KRIZOVÉ CENTRUM. *Dětské krizové centrum* [online; cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://www.ditekrize.cz/>

HOBZOVÁ, Ilona (2023). Nová definice domácího násilí má lépe chránit oběti. Jak má zákon vypadat a kdy vstoupí v platnost? *Refresher news* [online]. Praha: Refresher news, 9. 5. 2023 [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://news.refresher.cz/136421-Nova-definice-domaciho-nasili-ma-lepe-chranit-obeti-Jak-ma-zakon-vypadat-a-kdy-vstoupi-v-platnost>

HRDÁ, Lucie. Mýty o domácím násilí. [přednáška]. In: *AK Hrdá*. Praha: Sisyfos na Akademii věd ČR, 22. 3. 2023. [online; cit. 11-7-2023]. Dostupné z: <https://www.akhrda.cz/cs/media-clanky/patecnici-sisyfos-lucie-hrda-myty-o-domacim-nasili>

HRONOVÁ, Martina; MARVÁNOVÁ VARGOVÁ, Branislava; VAVROŇOVÁ, Marie; PROKOPOVÁ, Zdena a PAVLÍKOVÁ, Iva. *Manuál pro učitele: škola a děti vystavené domácímu násilí*. Online. 2. aktualizované. ROSA centrum pro ženy, 2023. Dostupné

z: <https://www.stopnasili.cz/wp-content/uploads/2023/10/Manual-ZS-Rosa-2023.pdf>. [cit. 2024-03-16].

HRONOVÁ, Martina a MICHAELA, Černická. *Už umím říci NE*. Online. 2. ROSA centrum pro ženy, 2023. Dostupné z: https://www.stopnasili.cz/wp-content/uploads/2023/10/Uz-umim-rici-NE_2023_online-verze-FIN.pdf. [cit. 2024-03-16].

HUMPÁLOVÁ, Johana. Lidé s násilím žít nechtějí, v tom je naděje, říká psychologka Barbora Jakobsen. In: *VOXPOT: reportáže, které spojují Česko se světem* [online]. [cit. 2024-03-24]. Dostupné z: <https://www.voxpot.cz/lide-s-nasilim-zit-nechteji-v-tom-je-nadeje-rika-psycholozka-barbora-jakobsen/>

KODYMOVÁ, Pavla a DAVIDOVÁ, Ivana. Domácí násilí bez domova. Online. *Fórum sociální práce*. 2018, roč. 2018, č. 1. ISSN 18043070. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/100482>. [cit. 2024-03-10].

KOSHAN, Jeniffer. Challenging Myths and Stereotypes in Domestic Violence Cases. Online. *Canadian Journal of Family Law / Revue Canadienne de Droit Familial*. 2023, roč. 35, č. 1, s. 33-81. Dostupné z: <https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=163618478>. [cit. 2024-03-05].

LINKA BEZPEČÍ. *Linka Bezpečí* [online; cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://www.linkabezpeci.cz/>

MAGDALENIUM, z.s. (bez data). Fáze domácího násilí [online; cit. 2023-10-20]. *Magdalenium*. Dostupné z: <https://www.magdalenium.cz/faze-domaciho-nasili>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ (ed.) *DOMÁCÍ NÁSILÍ: Příručka pro všechny, kteří jsou ohroženi domácím násilím* [online]. Intervenční centrum Ostrava, Bílý kruh bezpečí, z.s, 2014, 9 [cit. 2016-04-26]. Dostupné z: http://www.domacinasili.cz/files/files/ic_brozura.pdf

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2010. *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*. Msmt.cz [online; cit. 2024-03-16]. Dostupné z:

<https://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuceni-a-pokyny>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2023. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Msmt.cz [online; cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcove-vzdelavacici-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

NADACE NAŠE DÍTĚ. Počty týraných a zneužívaných dětí v ČR jsou stále vyšší. Online. *Nadace Naše dítě*. 2012. Dostupné z: <https://www.nasedite.cz/archiv-tiskovych-zprav-detail/pocty-tyranych-a-zneuzivanych-deti-v-cr-jsou-stale-vyssi-155/>. [cit. 2024-03-13].

NADACE VODAFONE. Aplikace Bright Sky CZ. In: *Nadace Vodafone*. 2019 [online; cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://www.nadacevodafone.cz/programy/technologie-pro-spolecnost/aktualni-projekty/aplikace-bright-sky-cz.html>

PETRÁKOVÁ, Lucie; VRÁTNÝ, Michal, 2022. 99. Lucie Hrdá: Znásilnění je vražda duše. In: *Kouli podcast* [podcast]. 4. 7. 2022 [cit. 11-7-2023]. Dostupné z: <https://talk.youradio.cz/porady/kouli-podcast/99-lucie-hrda-znasilneni-je-vrazda-duse>

PODANÁ, Zuzana. Násilí Na Dětech — Současná situace v ČR a vývoj od roku 1999. Online. *Fórum sociální práce*. 2016, roč. 2016, č. 1, s. 52-66. ISSN 18043070. Dostupné z: <https://www.proquest.com/scholarly-journals/nasilí-na-dětech-současná-situace-v-čr-vývoj-od/docview/2224497400/se-2?accountid=15618>. [cit. 2024-03-10].

POLICIE ČR (2023). Domácí násilí [online; cit. 2023-04-05]. *Policie České republiky*. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/domaci-nasili-644841.aspx>

PROFEM (2023). Domácí násilí [online; cit. 2023-02-11]. *ProFem: Centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí*. Dostupné z: <https://www.profem.cz/cs/s-cim-pomahame/domaci-nasili>

RADA EVROPY, Shromáždění pro prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, CETS 210, čl. 3b. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e>

RAMBOUSKOVÁ, Michaela (2023). Vládní tým představil jasný popis toho, co je domácí násilí. *Seznam zprávy* [online]. Praha: Seznam Zprávy, 2023 [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-vznikl-jasny-popis-co-je-domaci-nasili-ma-prinest-ucinnejsi-pomoc-obetem-230599>

SALÁT, Patrik (2023). První definice domácího násilí. Nový zákon upraví ochranu i přístup policie a dalších orgánů k obětem. *iRozhlas* [online]. Praha: ČTK, 9. 5. 2023 [cit. 2023-07-31]. Dostupné z: <https://irozhl.as/ldr>

SOBOTKOVÁ, Irena. Domácí násilí z pohledu vývoje a ochrany dětí. Online. *Psychologie a její kontexty*. 2016, roč. 7, č. 1, s. 3-17. Dostupné z: https://psychkont.osu.cz/fulltext/2016/Sobotkova_2016_1.pdf. [cit. 2024-03-20].

SOFA. Jak identifikovat ohrožené děti. In: *SOFA Signály*. 2023 [online; cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://www.kartakid.cz/>

SOFA. *Karta KID*. Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání, z.s, 2022. Dostupné z: https://www.kartakid.cz/app/webResources/scormWorkDir/scorm_2005583891685981349/scormcontent/assets/uR7K0KqLipr3BiZN_-Z89M_Yh0DC98tVX-KID_Karta_Skolstvi.pdf

SPONDEA, z. ú.. *Spondea* [online; cit. 2024-03-26]. Dostupné z: <https://www.spondea.cz/cz>

STITH, Sandra M.; SMITH, Douglas B.; PENN, Carrie E.; WARD, David B. a TRITT, Dari. Intimate partner physical abuse perpetration and victimization risk factors: A meta-analytic review. Online. *Aggression and Violent Behavior*. 2004, roč. 10, č. 1, s. 65-98. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1359178903000557#BIB41> [cit. 2024-03-05].

STOP NÁSILÍ. *Děti svědci násilí*. Online. In: Stop Násilí. Dostupné z: <https://www.stopnasili.cz/pomahajici-profese/deti-svedci-nasili/>. [cit. 2024-03-20].

STRAKATÝ, Čestmír. „Za jeden prst v zadku ho přece nepošlete sedět.“ Advokátka Lucie Hrdá o šokujícím přístupu státu k obětem. In: *Reflex.cz* [online]. 2022 [cit. 2024-03-23].

Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/prostor-x/116774/za-jeden-prst-v-zadku-ho-prece-neposlete-sedet-advokatka-lucie-hrda-o-sokujicim-pristupu-statu-k-obetem.html>

ŠIMÁČKOVÁ LAURENČÍKOVÁ, Klára. Rozhovor. In: *Houpačky*. Rozhlas, Radio wave, 5. červenec 2023. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/napsal-mi-ze-svoje-dite-zmlati-kdykoli-bude-chtit-potrebujeme-zakon-ktery-9027249>

Škola jako jediný prostor bezpečí. *Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*. 2024, roč. 127, č. 10. [online; cit. 2024-03-10] Dostupné z: <https://www.digiport.cz/moje/knihovna/floowie/1798?page=2>.

WÜNSCHOVÁ, Petra. Domácí násilí může mít na dítě horší vliv, než válečný konflikt. In: *Šance Dětem*. 2016 [online; cit. 2024-03-20]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/domaci-nasili-muze-mit-na-dite-horsi-vliv-nez-valecny-konflikt#domaci-nasili-poskozujevyvojditevevsechoblastech>

Seznam obrázků, grafů a tabulek

Graf 1 Počty týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí podle MPSV 2019-2020	31
Tabulka 1 Počty týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí podle MPSV 2000-2011	32
Obr. 1 Schéma postupu školy v situaci ohroženého dítěte	40
Tabulka 2 Základní informace o respondentkách	47